

Kritiskās izejvielas enerģētikas pārkārtošanai: nav stingras politikas

Saturs

Punkts

01–22 | Galvenie vēstījumi

01–05 | Kāpēc šī joma ir svarīga

06–22 | Ko mēs konstatējam un ko iesakām

23–104 | Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

23–38 | ES izejvielu politika ir noteikusi stratēģisko virzienu, bet tai joprojām ir nepilnīgi pamati

25–30 | ES sarakstos ir norādītas galvenās izejvielas, bet izmantotajos datos, prognozēs un metodikā ir trūkumi

31–34 | Stratēģisko izejvielu mērķrādītāji dod virzienu, bet tiem trūkst pamatojuma

35–38 | ES finansējuma ietekme uz kritisko izejvielu piegādi ir neskaidra

39–53 | Centieni dažādot importu vēl nav devuši taustāmus rezultātus

42–48 | Tirdzniecības izkropļojumi ierobežo piekļuvi kritiskajām izejvielām, savukārt ES ārējo darbību ietekmi uz piegādi nevar noteikt

49–53 | Stratēģiskās partnerības uzlabo sadarbību, bet maz veicina drošu izejvielu piegādi

54–75 | Finansiāli, juridiski un administratīvi šķēršļi kavē iekšzemes ražošanas progresu

57–60 | Krājumu izpētes darbības ir nepietiekami attīstītas un riskantas

61–64 | Pārstrādi ietekmē tehnoloģiju trūkums un iekārtu skaita samazināšanās Eiropas Savienībā

65–69 | Finansējums kritisko izejvielu izpētei, ieguvei un pārstrādei Eiropas Savienībā ir tikai sākumposmā

70–75 | Ilgstoša un sarežģīta atļauju piešķiršana rada šķēršļus ieguvei Eiropas Savienībā

76–90 | Resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas potenciāls netiek pilnībā izmantots

78–81 | ES tiesību akti nepietiekami aptver kritisko izejvielu aizstāšanu, un valstu apritīguma plāni, visticamāk, aizkavēsies

82–86 | Nav ES mērķrādītāju, kas stimulētu visu kritisko izejvielu reciklēšanu

87–90 | Tirgus šķēršļi kritisko izejvielu reciklēšanai un regulatīvie šķēršļi kavē rūpniecības konkurētspēju

91–104 | ES stratēģisko projektu statuss var sniegt ieguvumus, taču daudzos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi Eiropas Savienībai

94–99 | Stratēģiskā projekta apzīmējums var sniegt ieguvumus, bet joprojām pastāv problēmas saistībā ar atļauju piešķiršanu un finansēšanu

100–104 | Daudzos stratēģiskajos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi Eiropas Savienībai

Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

II pielikums. Pārbaudīto izejvielu skaits kopš 2011. gada ir palielinājies

III pielikums. Reciklēšanas dati – novecojuši un nepilnīgi

IV pielikums. Ierobežots tirdzniecības datu aptvērums un granularitāte

V pielikums. Kritisko izejvielu un stratēģisko izejvielu sarakstu salīdzinājums

VI pielikums. CRMA uzraudzības prasības

VII pielikums. 19 atlasīto projektu izlases analīze

Saīsinājumi

Glosārijs

Komisijas atbildes

Laika grafiks

Revīzijas darba grupa

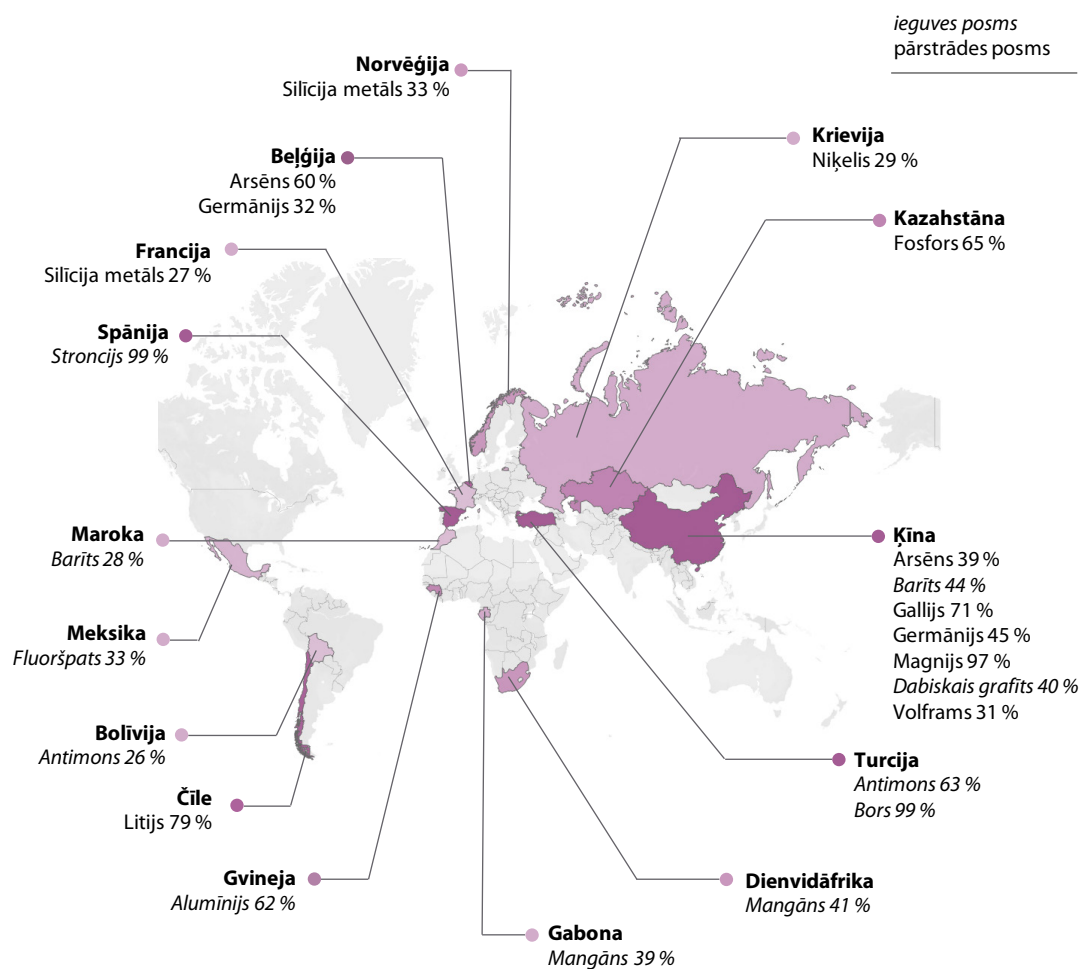
01

Galvenie vēstījumi

Kāpēc šī joma ir svarīga

- 01** ES ir noteikusi vērienīgus mērķus enerģētikas un klimata jomā, apņemoties līdz 2050. gadam panākt neto nulles emisijas un līdz 2030. gadam vismaz 42,5 % savas enerģijas ražot no atjaunīgiem energoresursiem. Šī zaļā pārkārtošanās prasa plašā mērogā izvērst atjaunīgo energoresursu tehnoloģijas, piemēram, vējturbīnas, akumulatorus un saules enerģijas paneļus.
- 02** Visām šīm tehnoloģijām ir vajadzīgas kritiskās izejvielas, piemēram, litijs, niķelis, kobalts, varš un retzemju elementi; tāpēc paredzams, ka šo izejvielu patēriņš ievērojami palielināsies. Tā rezultātā kritisko izejvielu drošas piegādes nodrošināšana ir kļuvusi par vienu no galvenajiem ES enerģētikas un rūpniecības politikas mērķiem.
- 03** Pieprasījumu pēc kritiskajām izejvielām var apmierināt ar importu, iekšzemes ražošanu un ilgtspējīgāku resursu apsaimniekošanu. Lielākā daļa nepieciešamo derīgo izrakteņu tiek iegūti un pārstrādāti ārpus ES, un piegādātāji bieži vien ir koncentrēti vienā vai dažās trešās valstīs ([1. attēls](#)). Piemēram, Ķīna nodrošina 97 % no ES magnija (ko izmanto ūdeņradi ražojošos elektrolīzeros), bet Turcija – 99 % no ES bora (ko izmanto saules enerģijas paneļos). Tas rada izaicinājumu ES stratēģiskajai autonomijai un izgaismo nepieciešamību palielināt iekšzemes ražošanu un efektīvāk izmantot resursus.

1. attēls | Galvenie atlasīto kritisko izejvielu piegādātāji Eiropas Savienībai

Piezīme. Attēlā parādīti galvenie ES piegādātāji 18 no 26 kritiskajām izejvielām, kuras ir svarīgas enerģētikas pārkārtošanai un kurām vairāk nekā 25 % no ES apgādes (2016.–2020. gads) ir koncentrēta vienā valstī.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju.

- 04** Pēdējos gados ES ir veikusi vairākus pasākumus, lai palielinātu kritisko izejvielu piegādes drošību, tostarp pieņēmusi Kritiski svarīgo izejvielu rīcības plānu un Kritiski svarīgo izejvielu aktu. Šajā ziņojumā ir aplūkoti šo centienu rezultāti, sniegts ieguldījums politikas debatēs pirms 2030. gada atskaides punkta sasniegšanas un veicināta Akta īstenošana dalībvalstu un Komisijas līmenī.

05 Mūsu revīzijas mērķis bija novērtēt, vai ES līmeņa darbības nodrošina ilgtermiņā drošu apgādi ar kritiskajām izejvielām ES enerģētikas pārkārtošanai. Mēs pārbaudījām, vai

- ES izejvielu politikai ir skaidrs virziens un stabils pamats;
- importa dažādošana sāk dot reālus rezultātus;
- ir novērsti sarežģījumi, kas kavē iekšzemes ražošanas progresu;
- tiek pilnībā izmantots ilgtspējīgas resursu apsaimniekošanas ievērojamais potenciāls;
- ES stratēģiskie projekti var palielināt kritisko izejvielu piegādes drošību Eiropas Savienībā.

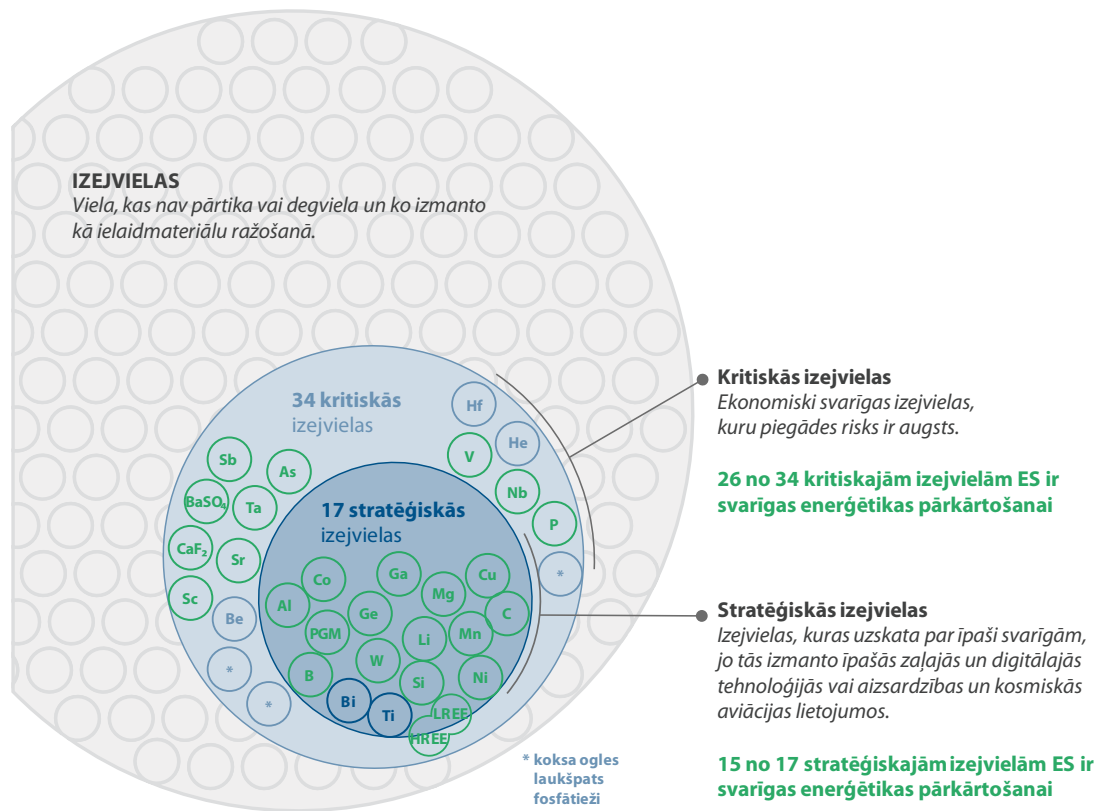
Ko mēs konstatējam un ko iesakām

06 Lai nodrošinātu kritisko izejvielu drošu piegādi, ES vēlas dažādot importu, palielināt iekšzemes ražošanu un ilgtspējīgāk apsaimniekot resursus, taču tai ir grūti pārvarēt problēmas šo mērķu sasniegšanā. Lai gan Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikts stratēģiskais kurss, tā mērķrādītājiem trūkst pamatojuma un izmantotie dati nav pārliecinoši. Centieni dažādot importu vēl nav devuši taustāmus rezultātus, un sarežģījumi kavē progresu iekšzemes ražošanā un reciklēšanā. Lai gan stratēģiskie projekti var gūt labumu no ātrākas atļauju piešķiršanas un lielākas pamanāmības, daudzos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādes Eiropas Savienībai.

ES izejvielu politika ir noteikusi stratēģisko virzienu, bet tai joprojām ir nepilnīgi pamati

07 ES izmanto sarakstus, lai noteiktu galvenās izejvielas. Pirmais kritisko izejvielu saraksts – tajā iekļautas izejvielas, kas definētas kā ekonomiski svarīgas un pakļautas ievērojamam piegādes riskam, – tika publicēts 2011. gadā, un tam sekoja pieci citi saraksti. Turklāt ar Kritiski svarīgo izejvielu aktu 2024. gadā tika ieviests 17 stratēģisko izejvielu saraksts. Tā ir kritisko izejvielu apakškopa ([2. attēls](#)), un šīs stratēģiskās izejvielas ir īpaši svarīgas nākotnes pieprasījumam stratēģiskās nozarēs, tostarp atjaunīgās enerģijas nozarē. Mēs konstatējam, ka šie saraksti ir noderīgi instrumenti prioritāšu noteikšanai un ka to pamatā esošā informācija par piedāvājumu un pieprasījumu gadu gaitā ir uzlabojusies. Tomēr tirdzniecības datus, ko izmanto kritisko un stratēģisko izejvielu sarakstos, ir aklās zonas, un pastāv problēmas saistībā ar metodiku un stratēģisko izejvielu pieprasījuma prognozēm. Šīs nepilnības mazina abu sarakstu uzticamību ([25.–30. punkts](#)).

2. attēls | Izejvielu kaskāde

Piezīme. Ir divu veidu retzemju elementi, kas klasificēti kā atsevišķas kritiskās izejvielas: vieglie retzemju elementi un smagie retzemju elementi. Daži abu grupu elementi ir apvienoti vienā stratēģiskajā izejvielā, ko sauc par retzemju elementiem pastāvīgiem magnētiem.

Avots: ERP.

- 08** Aktā noteiktie mērķrādītāji nosaka kursu dalībvalstīm un rūpniecībai, taču tie nav saistoši, attiecas tikai uz stratēģiskajām izejvielām un nav pamatoti. Turklāt nav metodikas, pēc kuras izsvērt katras izejvielas devumu mērķrādītāju sasniegšanā. Nav arī skaidrs, kā tie palīdz sasniegt ES atjaunīgās enerģijas un Neto nulles emisiju industrijas akta mērķrādītājus (31.–34. punkts).
- 09** ES finansējums ir pieejams iniciatīvām, kas saistītas ar kritiskajām izejvielām, taču tas ir sadalīts dažādās programmās, instrumentos un dažādos Komisijas ģenerāldirektorātos. Komisija neseko līdzi šā finansējuma rezultātiem un nav novērtējusi tā ietekmi uz ES piegādi. Līdz šim ES finansējuma izmantošana projektu atbalstam trešās valstīs ir bijusi ierobežota (35.–38. punkts).

1. ieteikums

Stiprināt ES izejvielu politikas pamatus

Iesakām Komisijai:

- a) padarīt kritisko un stratēģisko izejvielu sarakstus uzticamākus, uzlabojot tirdzniecības datu granularitāti, kā arī pilnveidojot stratēģisko izejvielu metodiku un pieprasījuma prognozes;
- b) nodrošināt, ka visi turpmākie izejvielu mērķrādītāji ir labi pamatoti, un precizēt, kā tie palīdz sasniegt ES atjaunīgās enerģijas un Neto nulles emisiju industrijas akta mērķrādītājus;
- c) nodrošināt, ka ir izstrādāta skaidra metodika, pēc kuras izsvērt katras izejvielas devumu izejvielu mērķrādītāju sasniegšanā;
- d) sekot līdzi ES finansējumam projektiem un iniciatīvām, kas saistītas ar kritiskajām izejvielām, un novērtēt ietekmi uz ES apgādi.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2027. gads.

Centieni dažādot importu vēl nav devuši taustāmus rezultātus

- 10** ES pašlaik ir ļoti atkarīga no izejvielu importa no trešām valstīm. Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2030. gadam ir jānodrošina, ka katrai no 17 stratēģiskajām izejvielām ne vairāk kā 65 % tiek ievesti no vienas trešās valsts. Pārstrādes posmā šī robežvērtība pašlaik ir pārsniegta četrām stratēģiskajām izejvielām, kas ir būtiskas enerģētikas pārkārtošanai (litījs, magnijs, gallijs un retzemju elementi). Ieguves gadījumā vairāk nekā 65 % no ES bora piegādēm nāk no vienas valsts, kas nav ES dalībvalsts (**39.** un **40.** punkts).
- 11** Pēdējos gados ES ir pastiprinājusi ārējās darbības saistībā ar kritiskajām izejvielām, tostarp izmantojot brīvās tirdzniecības nolīgumus. Tomēr nav skaidrs, cik lielā mērā šie nolīgumi ir palielinājuši piegādi, jo pašlaik nav pieejama skaitliska informācija. Tajā pašā laikā ES piegādes drošību apdraud tirdzniecības izkropļojumi un ģeopolitiskās krīzes (**42.–48.** punkts).

- 12** Mēs konstatējam, ka citi centieni dažādot importu, piemēram, stratēģiskās partnerības un celļeži ar trešām valstīm, uzlabo sadarbību, bet maz veicina kritisko izejvielu piegādes nodrošināšanu. Lai gan Komisija uzrauga īstenošanas progresu kopumā, tā neuzrauga šo iniciatīvu ietekmi uz piegādi. Taustāmu rezultātu trūkums daļēji ir saistīts ar to, ka trūkst celļežu vai to sagatavošana kavējas, un to, ka nav attiecīgu konkrētu projektu izejvielu piegādei Eiropas Savienībai (49.–53. punkts).

2. ieteikums

Nodrošināt, ka importa dažādošanas centieni nodrošina drošāku apgādi ar kritiskajām izejvielām

Iesakām Komisijai:

- a) analizēt ietekmi, ko rada ES tirdzniecības nolīgumi, kuros iekļauti noteikumi attiecībā uz kritiskajām izejvielām, lai noteiktu, vai šie nolīgumi nodrošina drošāku kritisko izejvielu piegādi Eiropas Savienībai, un, pamatojoties uz šo analīzi, uzlabot turpmākos nolīgumus;
- b) regulāri izvērtēt stratēģiskās partnerības, lai noteiktu to ieguldījumu kritisko izejvielu piegādē Eiropas Savienībai, un apzināt sekmīgas iniciatīvas, kuras var atkārtot, lai labāk atbalstītu visu šādu partnerību īstenošanu.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2026. gads.

Finansiāli, juridiski un administratīvi šķēršļi kavē iekšzemes ražošanas progresu

- 13** Kritisko izejvielu ražošanai ir vajadzīga izpēte, ieguve un pārstrāde, kas Eiropas Savienībā notiek tikai ierobežotā mērogā. Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikts nesaistošs mērķrādītājs palielināt stratēģisko materiālu iekšzemes ieguvu līdz 10 % un pārstrādi – līdz 40 %. Mēs konstatējam, ka finanšu, juridiskie un administratīvie šķēršļi kavē progresu šajā jomā.
- 14** Atradņu izpēte ES joprojām nav pietiekami attīstīta. Nupat ir sākti centieni uzlabot “vispārējo izpēti”, t. i., noteikt, vai pastāv izmantojami resursi, jo īpaši, izmantojot *EuroGeoSurveys* un valstu izpētes programmas. Mērķtiecīgāka un progresīvāka “mērķorientēta derīgo izraktnu izpēte” ir augsta riska nodarbošanās ar zemu panākumu līmeni (57.–60. punkts).

- 15** Kritiskās izejvielas galvenokārt tiek pārstrādātas ārpus ES. Eiropas Savienībā pārstrādi ietekmē tehnoloģiju trūkums un iekārtu skaita samazināšanās. 2025. gadā Komisija sāka virkni pasākumu, lai stiprinātu dažādu nozaru konkurētspēju un risinātu augsto enerģijas izmaksu problēmu. Ir pārāgrī izvērtēt, kā un cik lielā mērā šīs iniciatīvas palīdzēs uzlabot situāciju kritisko izejvielu pārstrādē Eiropas Savienībā (61.–64. punkts).
- 16** Dalībvalstu valdības un Eiropas publiskās bankas plāno vairāk investēt šajā nozarē. Tomēr finansējuma nodrošināšanā izpētes, ieguves un pārstrādes darbībām Eiropas Savienībā pašlaik pastāv ievērojamas grūtības. Lai veicinātu investīcijas, Komisija bija apņēmusies līdz 2021. gada beigām ES taksonomijā iekļaut ieguves un pārstrādes ilgtspējīgas finansēšanas kritērijus, bet līdz šim nav iesniegusi priekšlikumu (65.–69. punkts).
- 17** Ilgstoša un sarežģīta atļauju piešķiršana joprojām ir nozīmīgs šķērslis, kas kavē ES kalnrūpniecības projektu uzsākšanu. Papildus administratīviem šķēršļiem atļauju piešķiršanas procedūrām nepieciešamo laiku ietekmē arī vides un sociālie apsvērumi. Komisija ir precizējusi ieguves nosacījumus *Natura 2000* teritorijās, bet nav to darījusi saistībā ar Ūdens pamatdirektīvu. Tā ir arī sākusi risināt atļauju piešķiršanas problēmu Kritiski svarīgo izejvielu aktā, galvenokārt izmantojot vienas pieturas aģentūras risinājumus (70.–75. punkts).

3. ieteikums

Novērst finansējuma šķēršļus, kas kavē kritisko izejvielu ražošanas progresu Eiropas Savienībā

Iesakām Komisijai rīkot apspriešanos, lai izstrādātu uz pierādījumiem balstītus ieteikumus, kas atvieglotu investīcijas kritisko izejvielu izpētē, ieguvē un pārstrādē, un apsvērt attiecīgo politikas rīcību.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2027. gads.

Resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas potenciāls netiek pilnībā izmantots

- 18** Ilgtspējīga resursu apsaimniekošana var samazināt ES pieprasījumu pēc kritiskajām izejvielām, jo izmanto apritīgumu, aizstāšanu un resursefektivitāti. Kritisko izejvielu akts ir svarīgs solis, kā uzlabot šo izejvielu apritīgumu, un tas papildina spēkā esošos tiesību aktus. Tajā ir noteikts nesaistošs mērķrādītājs, proti, ka līdz 2030. gadam vismaz 25 % ES stratēģisko izejvielu būtu jāiegūst no reciklētiem avotiem, un ir ierosināti valstu apritīguma plāni.
- 19** Tomēr resursu apsaimniekošanas potenciāls samazināt ES vajadzības pēc primārajām kritiskajām izejvielām (resursiem, kurus iegūst tieši no dabas) netiek pilnībā izmantots. Piemēram, [Neto nulles emisiju industrijas akts](#), kas koncentrējas uz ES neto nulles emisiju tehnoloģiju ražošanas jaudas palielināšanu, neaptver izejvielu aizstāšanu. Komisijas īstenošanas aktu novēlota pieņemšana, visticamāk, aizkavēs valstu apritīguma plānu sagatavošanu un īstenošanu. Turklāt lielākā daļa ES reciklēšanas mērķrādītāju nedz stimulē atsevišķu materiālu reciklēšanu, nedz arī veicina reciklētu materiālu izmantošanu ([78.–86. punkts](#)).
- 20** Turklāt ES reciklēšanas nozares konkurētspēju joprojām kavē tādi tirgus šķēršļi kā augstas pārstrādes izmaksas, ierobežota materiālu pieejamība un tehnoloģiskas problēmas. Lai gan dažu kritisko izejvielu reciklēšana jau ir ekonomiski dzīvotspējīga, tā joprojām nav pietiekami attīstīta, ja tiek izmantoti mazāki daudzumi. Jaunākie tiesību akti ir paredzēti, lai vēl vairāk uzlabotu kritisko izejvielu reciklējamību, izmantojot marķēšanas prasības un veicinot apritīgumu jau produktu izstrādes posmā. Tomēr joprojām pastāv regulatīvie šķēršļi (piemēram, tie, kas ietekmē atkritumu tirdzniecību) un tirgus šķēršļi, kas ierobežo reciklēšanas darbību komerciālo dzīvotspēju ([87.–90. punkts](#)).

4. ieteikums

Resursus apsaimniekot ilgtspējīgāk, lai samazinātu atkarību no primārajām kritiskajām izejvielām

Iesakām Komisijai:

- a) pārskatot Neto nulles emisiju industrijas aktu, apsvērt iespēju darbības jomā iekļaut kritisko izejvielu aizstāšanu, jo īpaši, veicinot inovāciju produktu izstrādē;
- b) ja tas ir tehniski iespējams, apsvērt iespēju attiecīgajos tiesību aktos ieviest saistošus reciklēšanas mērķrādītājus atsevišķām kritiskajām izejvielām un reālus savākšanas un atgūšanas mērķrādītājus attiecībā uz atkritumiem, kas satur kritiskas izejvielas;
- c) uzlabot kritisko izejvielu reciklēšanas darbību komerciālo dzīvotspēju, vēl vairāk atvieglojot gan importu uz ES, gan kritiskās izejvielas saturošu atkritumu pārvietošanu Eiropas Savienībā.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2029. gads.

ES stratēģisko projektu statuss var sniegt ieguvumus, taču daudzos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi Eiropas Savienībai

21 Jaunie stratēģiskie projekti, kas ieviesti ar Kritiski svarīgo izejvielu aktu, varētu uzlabot ES iekšzemes ieguvu, pārstrādi un reciklēšanu. Projekti, kas atzīti par stratēģiskiem, var gūt labumu no ātrākas atļauju piešķiršanas un lielākas pamanāmības. Tomēr vairāki faktori mazina ES stratēģisko projektu instrumenta pievienoto vērtību. Pirmkārt, pārsūdzības pret atļauju piešķiršanu joprojām var izraisīt kavēšanos. Otrkārt, Aktā nav paredzēts nekāds ES finansējums stratēģiskajiem projektiem. Treškārt, līdz 2025. gada novembrim Komisija bija izsludinājusi tikai divus uzaicinājumus iesniegt priekšlikumus šiem projektiem (vienu – 2024. gada maijā, otru – 2025. gada septembrī), neraugoties uz to, ka Akts paredz, sākot no 2025. gada, katru gadu izsludināt vismaz četrus atklātus uzaicinājumus. Turklāt stratēģiskie projekti ir vērsti tikai uz stratēģiskajām izejvielām, nevis uz visām kritiskajām izejvielām. Tas nozīmē, ka projektus, kuros iesaistīti citi materiāli, kas ir būtiski enerģētikas pārkārtošanai, nevar atzīt par stratēģiskiem (91.–99. punkts).

- 22** Daudzos atlasītajos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi Eiropas Savienībai, jo īpaši tajos, kas atrodas attīstības sākumposmā, vai projektos, kuriem trūkst priekšlīgumu ar pircējiem, kas atrodas Eiropas Savienībā. Tuvojoties 2030. gadam, ieguldījums 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanā turpmākajos projektos kļūs arvien sarežģītāks. (100.–104. punkts.)

5. ieteikums

Palielināt ES stratēģisko projektu pievienoto vērtību

Iesakām Komisijai, veicot Kritiski svarīgo izejvielu akta izvērtēšanu 2029. gadā, apsvērt iespēju stratēģisko projektu statusu attiecināt uz lielāku skaitu kritisko izejvielu, kas ir būtiskas enerģētikas pārkārtošanai, vienlaikus par prioritāti nosakot projektus, kuriem ir priekšlīgumi ar pircējiem, kas atrodas Eiropas Savienībā, un ļaujot atlasīt projektus ar ilgāku termiņu.

Ieviešanas mērķtermiņš: 2029. gads.

Plašāka informācija par mūsu apsvērumiem

ES izejvielu politika ir noteikusi stratēģisko virzienu, bet tai joprojām ir nepilnīgi pamati

23 Šajā ziņojuma daļā mēs novērtējam, vai ES kritisko izejvielu politika ir balstīta uz stabiliem pamatiem. Saskaņā ar ES [labāka regulējuma principiem](#) politikas veidošanas pamatā vajadzētu būt stabiliem datiem un pamatojumam.

24 Lai palīdzētu nodrošināt kritisko izejvielu (KI) drošu piegādi, mēs novērtējam:

- kā Komisija izvēlējās izejvielas, uz kurām koncentrēties,
- vai noteiktie mērķrādītāji ir atbilstīgi,
- vai Komisija var pierādīt ES finansējuma ietekmi uz KI piegādi.

ES sarakstos ir norādītas galvenās izejvielas, bet izmantotajos datos, prognozēs un metodikā ir trūkumi

25 Reaģējot uz pieaugošajām bažām par piegādes traucējumiem, Komisija 2011. gadā sāka pirmo kritiskuma novērtējumu, lai apzinātu kritiskās izejvielas, kas ir ekonomiski svarīgas un saskaras ar ievērojamiem piegādes riskiem¹. Jaunākais 2023. gada saraksts ir iekļauts Kritiski svarīgo izejvielu aktā ([CRMA](#)). No 34 Komisijas apzinātajām kritiskajām izejvielām 26 ir vajadzīgas galvenajām atjaunīgās enerģijas tehnoloģijām ([3. attēls](#)).

¹ https://rmis.jrc.ec.europa.eu/uploads/crm-report-on-critical-raw-materials_en.pdf.

3. attēls | Kritiskās izejvielas ir vajadzīgas atjaunīgās enerģijas tehnoloģijām

					
	Elektrolīzeri	Vējturbīnas	Litija jonu akumulatori atjaunīgajiem energoresursiem	Siltumsūkņi	Saules fotoelementi
Alumīnijs/boksīts	•	•	•	•	•
Varš	•	•	•	•	•
Niķelis	•	•	•	•	•
Silīcijs	•	•		•	•
Mangāns	•	•	•	•	
Bors	•	•		•	•
Smagie retzemju elementi	•	•		•	
Viegie retzemju elementi	•	•		•	
Kobalts	•		•		
Dabīgais grafits	•		•		
Platīna grupas metāli	•			•	
Barīts	•				
Magnijs	•				
Skandijs	•				
Stroncijs	•				
Tantals	•				
Volframs	•				
Vanādijs	•				
Niobijs	•	•			
Antimons					•
Arsēns					•
Litijs			•		
Fosfors			•		•
Fluoršpats			•	•	•
Gallijs					•
Germānijs					•

Avots: JRC, *Supply chain analysis and material demand forecast in strategic technologies and sectors in the EU – A foresight study*, 2023.

26 Ar Aktu tika ieviestas arī 17 stratēģiskās izejvielas (SI), kas ir KI apakškopa. Šīs izejvielas tiek uzskatītas par būtiskām stratēģiskajām tehnoloģijām, kuras izmanto ES zaļajā, digitālajā, aizsardzības un kosmiskās aviācijas nozarē. ES izmanto abus sarakstus, lai pievērstu uzmanību galvenajām izejvielām, kas nepieciešamas Eiropas ekonomikai. Mēs konstatējam, ka šie saraksti ir noderīgi instrumenti prioritāšu noteikšanai un palīdz virzīt stratēģisko plānošanu enerģētikas pārkārtošanai.

27 Mēs analizējam Komisijas metodiku kritisko un stratēģisko izejvielu atlasei un pārbaudījām, vai tā balstās uz pārliecinošiem datiem. Mūsu darba rezultāti, kas izklāstīti **1. tabulā**, parāda galvenās atšķirības starp kritisko un stratēģisko materiālu sarakstiem, vienlaikus atklājot aklās zonas šo materiālu apzināšanā.

1. tabula | Kritiskās izejvielas salīdzinājumā ar stratēģiskajām izejvielām: galvenās atšķirības un aklās zonas

	KI	SI
Definīcija	Izejvielas, kas Eiropas Savienībai ir ekonomiski svarīgas un ar augstu piegādes risku.	Tādu KI apakškopa, kas ir būtiskas stratēģiskajām tehnoloģijām un nozarēm.
Ietekme uz politiku	Zemāka politikas prioritāte (piemēram, standarta atļauju piešķiršana).	Augstāka politikas prioritāte ar īpašiem noteikumiem (piemēram, ātrāka atļauju piešķiršana, stratēģisko projektu apzīmējuma piešķiršana, mērķorientēti piegādes ķēdes pasākumi).
Orientācija laikā un aptvērums	Retrospektīva koncepcija, kuras pamatā ir vēsturiskie piegādes riski, pašreizējā ekonomiskā nozīme un esošie tirgus dati.	Uz nākotni vērsta koncepcija, kuras pamatā ir nozīmīgums stratēģiskajām tehnoloģijām un prognozētais pieprasījuma pieaugums.
Metodika	Stabila un pārredzama metodika, kas kopš 2011. gada ir uzlabojusies.	Nav pienācīgi iedibinātas metodikas; CRMA ir izklāstīta vispārēja pieeja SI atlasei, bet nav noteikts, kā dažādie atlases kritēriji ir jāsver un jānosaka par prioritāriem.
Pārredzamība	Plaša, regulāra analīze, kuras veikšanā iesaistās ārēji eksperti un kuras rezultāti tiek publicēti visaptverošā pētījumā.	Komisijas novērtējums nav pārredzams, jo tā rezultāti (izņemot SI sarakstu) nav publicēti.
Datu avotu un prognožu pilnīgums	Kopš 2011. gada katrā analizē izmantots vairāk izejvielu (II pielikums). Ir uzlabojusies vispārējā datu kvalitāte, jo īpaši ražošanas datu granularitāte, taču joprojām trūkst datu, jo īpaši attiecībā uz reciktētām izejvielām (III pielikums) un tirdzniecību (IV pielikums).	Pašreizējās pieprasījuma prognozes neļauj nošķirt ES pieprasījumu pēc izejvielām un KI, kas jau ir iekļautas komponentos, kurus importē Eiropas Savienībā. Pieprasījums pēc dažām atjaunīgās enerģijas tehnoloģijām (piemēram, ģeotermālās enerģijas, hidroenerģijas un elektrotīkliem) netika prognozēts. Komisija izmanto aizstājējvērtības, nevis reāllaika datus SI kritērijiem saskaņā ar CRMA.
Datu savlaicīgums	Novecojuši dati (piemēram, 2023. gada novērtējums par 2016.–2020. gadu).	Novecojuši dati (piemēram, 2023. gada novērtējums par 2016.–2020. gadu).

pozitīvs vērtējums

neviendabīga aina

konstatētas ievērojamas nepilnības

Avots: ERP analīze.

- 28** Mēs arī salīdzinājām ES sarakstus ar līdzīgiem sarakstiem, ko publicēja Austrālija, Indija, Japāna, Dienvidkoreja, Apvienotā Karaliste un ASV. Visi materiāli, ko ES bija atzinusi par būtiskiem atjaunīgās enerģijas tehnoloģijām, bija iekļauti vismaz vienā no šiem sarakstiem ([V pielikums](#)). Tomēr telūrs un indijs, kas tiek uzskatīti par ļoti kritiskiem enerģētikas pārkārtošanai², pašreizējos ES sarakstos nav iekļauti, lai gan tie ir ietverti attiecīgi piecu un sešu analizēto valstu sarakstos.
- 29** Kā atzīts kritiskuma novērtējuma pētījumā³ un apstiprināts mūsu analīzē [1. tabulā](#), problēmas ar datiem mazina kritisko izejvielu atlases procesa uzticamību. Stratēģisko izejvielu gadījumā ar datiem un prognozēm saistītas problēmas apvienojumā ar metodoloģiskiem trūkumiem saasina to pašu problēmu. Kopumā konstatētās nepilnības mazina abu sarakstu uzticamību.
- 30** Mēs novērtējām arī jaunos uzraudzības noteikumus Kritiski svarīgo izejvielu aktā ([VI pielikums](#)). Konstatējām, ka tie var uzlabot datu pieejamību. Tomēr šie noteikumi nerisina tirdzniecības datu problēmas un esošos pieprasījuma prognozēšanas ierobežojumus, bet tas nozīmē, ka ne visas atjaunīgo energoresursu tehnoloģijas un ražošanas vajadzības tiek aptvertas.

Stratēģisko izejvielu mērķrādītāji dod virzienu, bet tiem trūkst pamatojuma

- 31** Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikti nesaistoši 2030. gada mērķrādītāji (Aktā minēti kā “kritēriji”) stratēģisko izejvielu ieguvei, pārstrādei, reciklēšanai un importa dažādošanai ([4. attēls](#)). Nav noteikti mērķrādītāji tām kritiskajām izejvielām, kas nav klasificētas kā stratēģiskas. Mūsu intervijas ar nozares ieinteresētajām personām un mūsu aptauja, ko nosūtījām visām dalībvalstīm, liecina, ka šie mērķrādītāji kopumā tiek vērtēti atzinīgi, ja vien tie paliek nesaistoši.

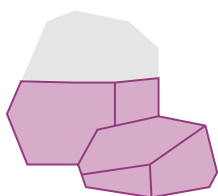
² IRENA, *Constructing a ranking of critical materials for the global energy transition*.

³ Eiropas Savienības Publikāciju birojs, *Study on the critical raw materials for the EU 2023*, 3.4. nodaļa “Limitations of the criticality assessments”.

4. attēls | Mērķrādītāji nav saistoši un ir noteikti tikai attiecībā uz stratēģiskajām izejvielām

Dažādot importu

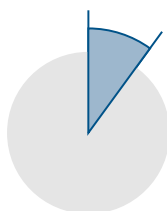
*no vienas trešās valsts
≤ 65 %*

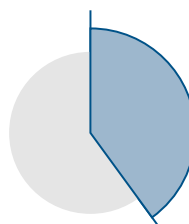
*no jebkuras Eiropas
Savienībai piegādātas
stratēģiskās izejvielas*

Palielināt ES iekšzemes ražošanas jaudu

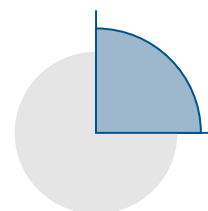
*iegūt vismaz
10 %*

*pārstrādāt vismaz
40 %*

*reciklēt vismaz
25 %*

*no ES stratēģisko izejvielu gada
patēriņa*

Avots: ERP.

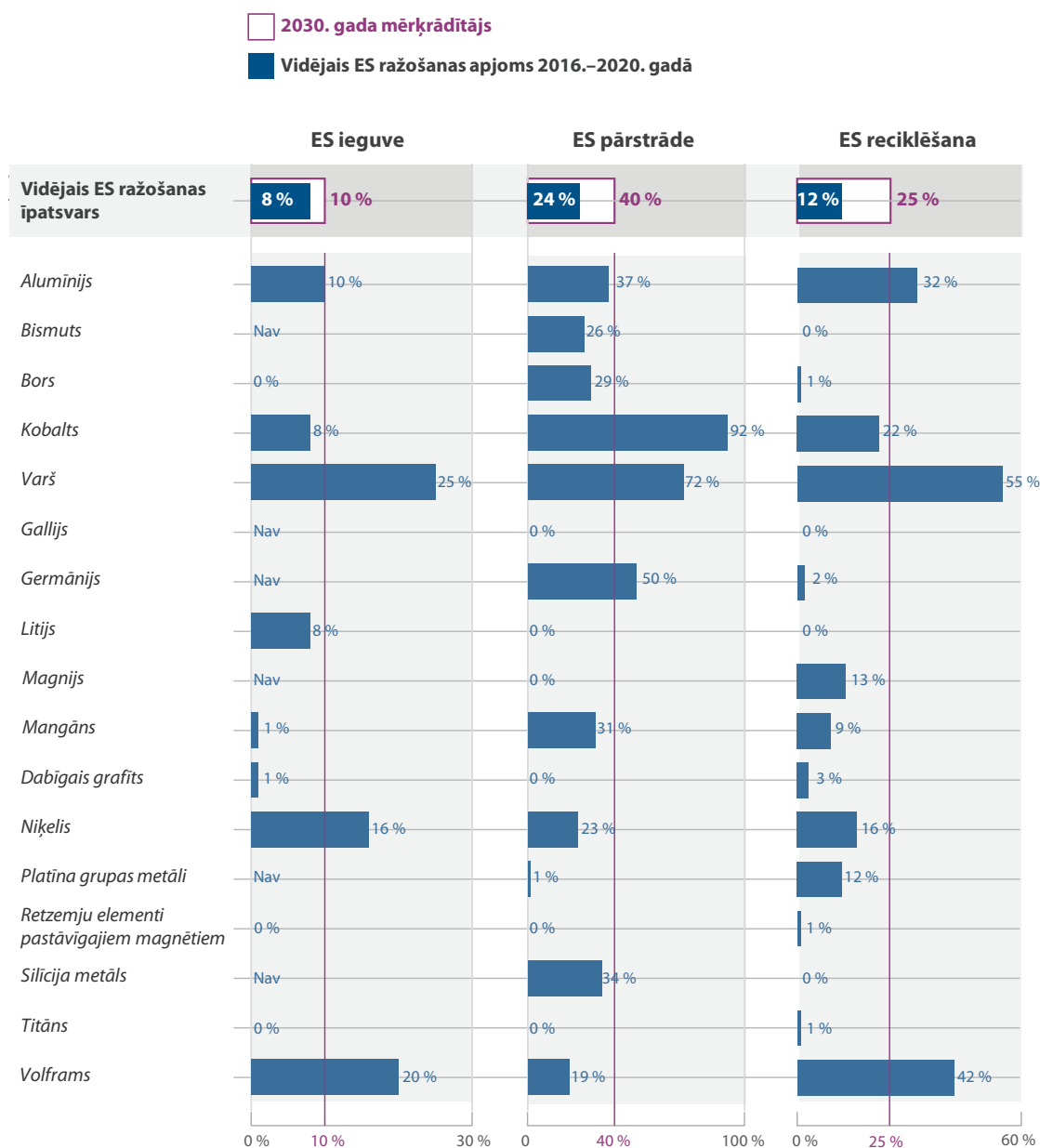
32 Mēs vērtējam, kā tika noteikti mērķrādītāji, un konstatējam, ka:

- nav pamatojuma tam, kā dažādos dokumentos tika noteikti Komisijas ierosinātie dažādošanas, ieguves, pārstrādes un reciklēšanas mērķrādītāji. Tas sakāms gan par *CRMA*, gan 2023. gada *ietekmes novērtējumu*, gan citiem publiskiem vai iekšējiem Komisijas dokumentiem;
- nav liecību par to, kā un cik lielā mērā mērķrādītāju sasniegšana veicina ES atjaunīgās enerģijas mērķrādītāju sasniegšanu vai kā tie ir saistīti ar *Neto nulles emisiju industrijas akta* mērķrādītājiem;
- mērķrādītāju noteikšanas laikā pieejamo informāciju ierobežoja datu trūkums un novecojuši dati (*1. tabula*).

33 Turklāt katrs no 2030. gada ieguves, pārstrādes un reciklēšanas mērķrādītājiem ir agregēts mērķrādītājs attiecībā uz visām aptvertajām stratēģiskajām izejvielām. Tas mazina šo mērķrādītāju vispārējo nozīmīgumu, jo tos var sasniegt, ne obligāti panākot uzlabojumus attiecībā uz atsevišķām izejvielām. Turklāt nav metodikas, lai izsvērtu katras stratēģiskās izejvielas ieguldījumu mērķrādītāju sasniegšanā.

34 Mūsu veiktā analīze liecina, ka šo mērķu pamatojums nav skaidrs. Mēs konstatējām, ka viens no šiem mērķrādītājiem nebija daudz augstāks par bāzes līnijas vērtību. Aplēsām, ka laikā, kad tika noteikti mērķrādītāji, ES iekšzemes ieguves jauda attiecībā uz visām stratēģiskajām izejvielām jau veidoja aptuveni 8 % no ES gada patēriņa, kas ir tuvu 10 % mērķrādītājam. Tomēr attiecībā uz daudziem atsevišķiem materiāliem, piemēram, dabisko grafitu vai retzemju elementiem, ES ne tuvu nebija sasniegusi mērķapjomu. Attiecībā uz reciklēšanu mēs aplēsām, ka laikā, kad tika noteikts mērķrādītājs, jauda bija aptuveni 12 %, kas ir aptuveni puse no 25 % mērķrādītāja. Attiecībā uz pārstrādi mēs aplēsām, ka jauda ir aptuveni 24 %, kas arī ir tālu no 40 % mērķrādītāja ([5. attēls](#)).

5. attēls | Vidējā ES ražošanas jauda un progress 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanā

“Nav” nozīmē, ka vai nu šāda posma nav, vai arī novērtējums šajā posmā, pēc Komisijas uzskatiem, nebūtu jēgpilns. Tāpēc attiecīgās izejvielas ir izslēgtas no mūsu aprēķina.

Piezīme. Vidējā ES ražošanas jauda ir tipisks konkrētas izejvielas daudzums, ko ES var saražot vidēji gadā, izmantojot savas esošās rūpnieciskās iekārtas un resursus.

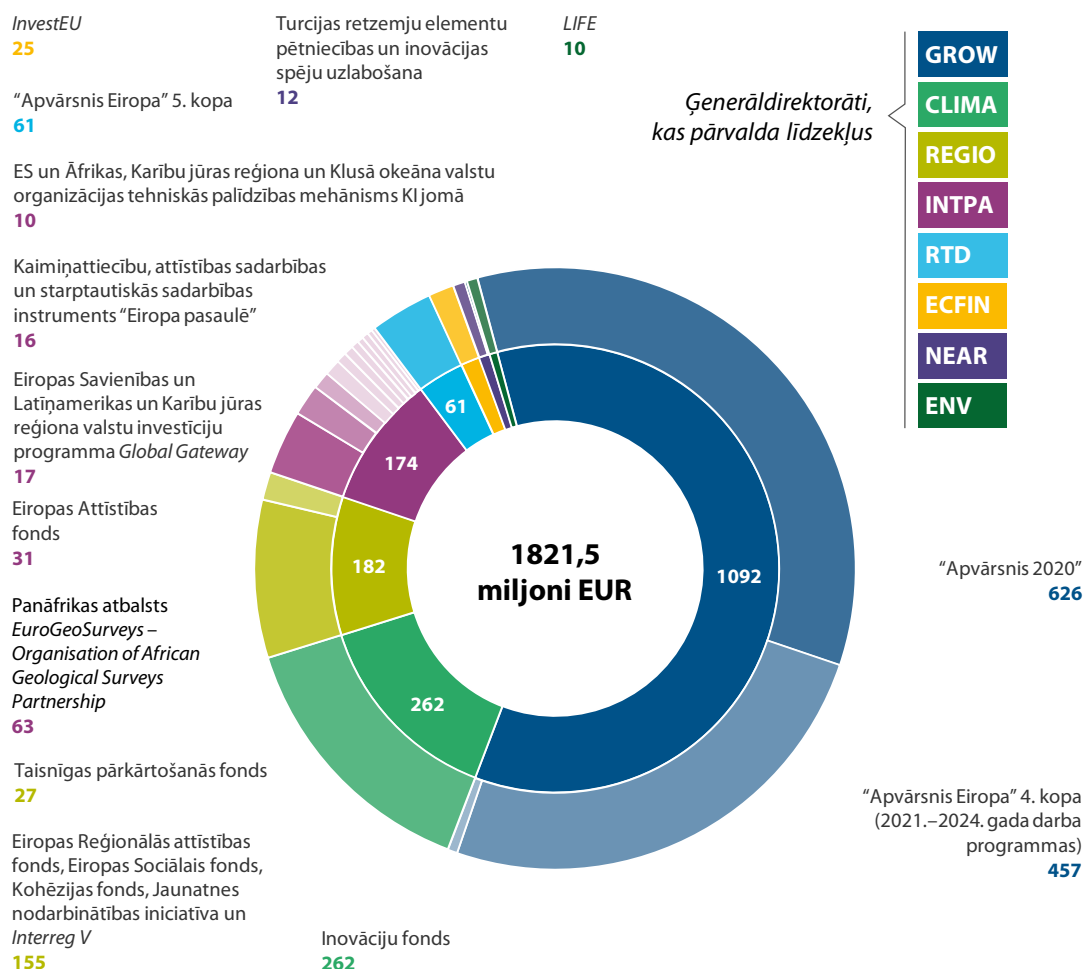
Avots: ERP analīze, pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju.

ES finansējuma ietekme uz kritisko izejvielu piegādi ir neskaidra

- 35** Darbības, kas saistītas ar ES izejvielu politikas īstenošanu, finansē no dažādām ES programmām, kas jo īpaši atbalsta importa dažādošanu, veicina reciklēšanu un sekmē pētniecību un inovāciju. Saskaņā ar Komisijas datiem KI iniciatīvām 2014.–2020. gada un 2021.–2027. gada periodos tika piešķirti vairāk nekā 1,8 miljardi EUR. Būtiskākais ieguldījums ir no pamatprogrammām “Apvārsnis 2020” un “Apvārsnis Eiropa”, kam seko inovācijas, kohēzijas un attīstības fondi ([6. attēls](#)).

6. attēls | ES finansējums kritiskajām izejvielām un tā pārvaldība ir sadrumstalota (2014.–2027. gads)

(miljoni EUR)

Piezīme. Tabulā ir atspoguļotas saistības vai maksājumi, bet nav ietverti aizņēmumi un garantijas. Ja bija pieejami abi skaitļi, tika izmantotas lielākās summas.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju.

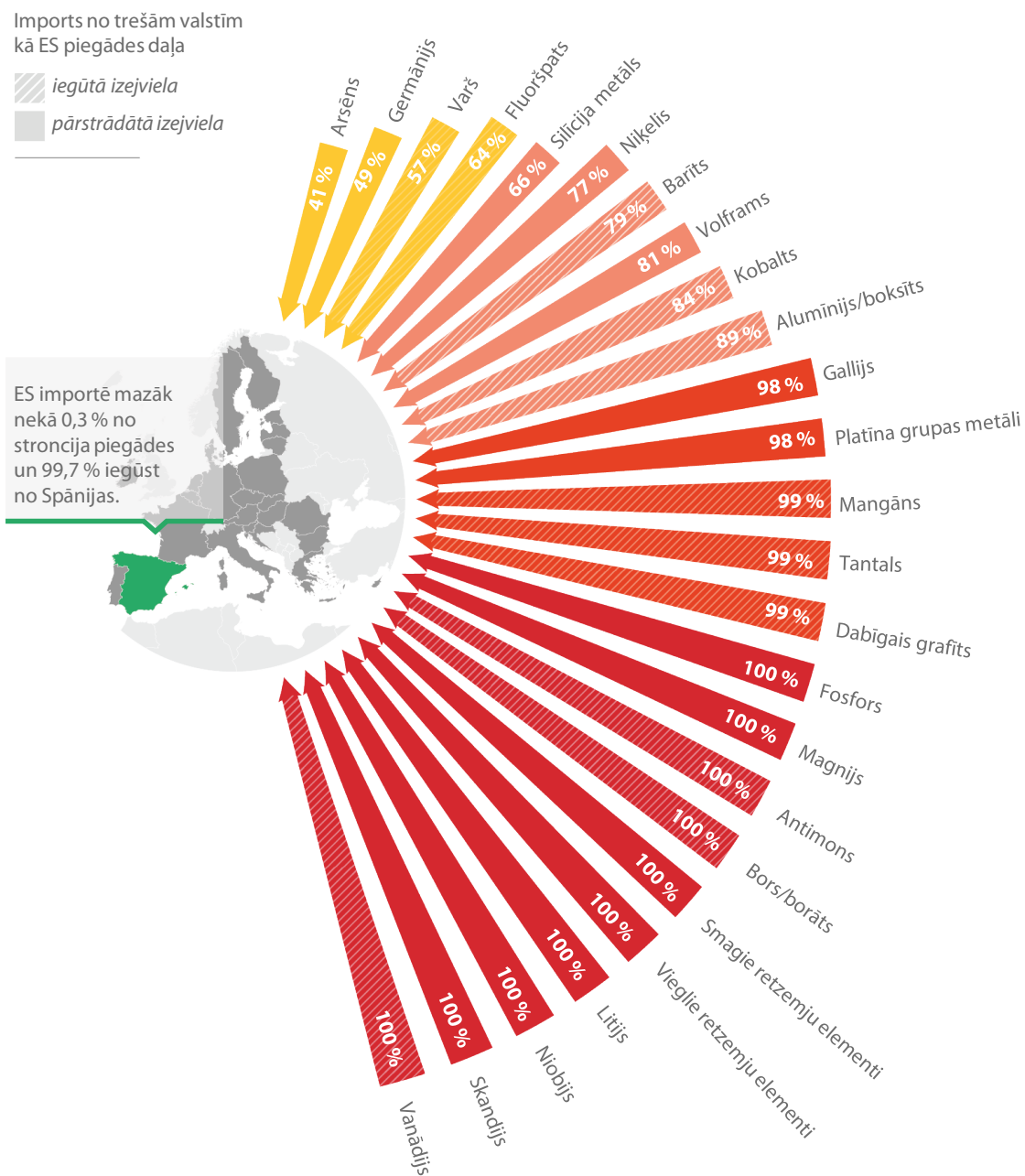
- 36** Informācija par ES finansētajām KI iniciatīvām un projektiem ir izklaidēta vairākos Komisijas ģenerāldirektorātos. Mēs konstatējam, ka nav pienācīgas rezultātu izsekošanas un ka Komisija nav analizējusi iniciatīvu ietekmi uz ES apgādi, jo daudzgadu finanšu shēmā 2021.–2027. gadam kritiskās izejvielas nav noteiktas par prioritāti. Piemēram, ES finansējums ir izmantots projektiem, kas attiecas uz izejvielu ilgtspējīgu izmantošanu, tostarp atkritumu pārstrādi, [progresīviem materiāliem](#) un aizstāšanu. Tomēr Komisija nevar uzskatāmi parādīt šā finansējuma ietekmi.
- 37** Turklāt 2020. gada rīcības plānā ir īpaši minēti plāna īstenošanai izmantojamie avoti, proti, pamatprogramma “Apvārsnis Eiropa” un Eiropas reģionālās attīstības fonds. Komisija var uzskatāmi parādīt, ka tā izmantoja minētos fondus, lai atbalstītu rīcības plānā ietvertos projektus, bet nespēj parādīt šā finansējuma ietekmi uz kritisko izejvielu piegādi.
- 38** Tāpat 2020. gada rīcības plānā Komisijai, dalībvalstīm un citām ieinteresētajām personām tika ieteikts izstrādāt finansēšanas mehānismu kritisko izejvielu projektiem ārpus ES. Tomēr 2025. gada jūnijā Komisija atzina, ka ES finansējuma izmantošana šādu projektu atbalstam joprojām ir “samērā ierobežota”, un nezināja, cik lielā mērā šie avoti efektīvi mobilizēs privātās investīcijas⁴.

Centieni dažādot importu vēl nav devuši taustāmus rezultātus

- 39** Attiecībā uz lielāko daļu kritisko izejvielu, tostarp 26 izejvielām, kas ir svarīgas enerģētikas pārkārtošanai, ES ir atkarīga no importa no trešām valstīm. ES ir pilnībā atkarīga no importa 10 šādām izejvielām ([7. attēls](#)).

⁴ INTPA ĢD 2025. gada 2. jūnijā iesniegtā atbilde uz ERP anketas jautājumiem.

7. attēls | ES ir ļoti atkarīga no kritisko izejvielu importa

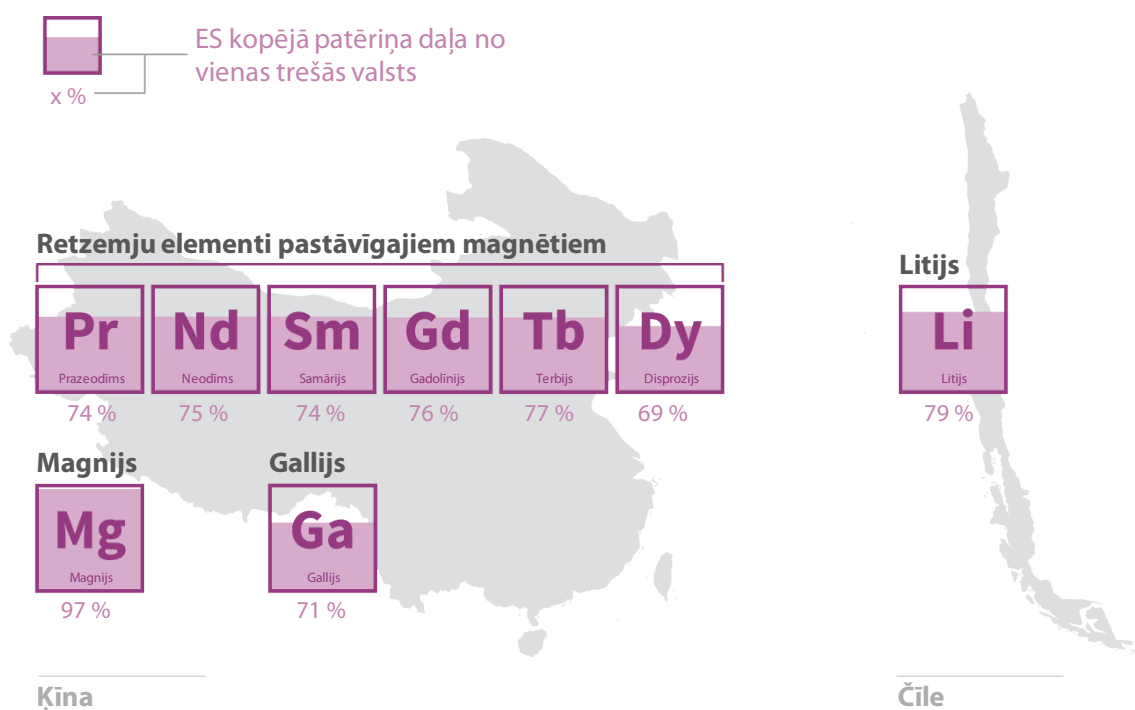

Piezīme. Atkarība no importa ir no trešām valstīm piegādāto KI procentuālā daļa, kas norāda uz ES atkarību no importa sava pieprasījuma apmierināšanai. Augstākas vērtības atspoguļo lielāku neaizsargātību pret ārējās piegādes traucējumiem.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju (2016.–2020. g.).

- 40** Lai samazinātu ar šo atkarību saistītos riskus, Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikts nesaistošs mērķrādītājs, proti, ka līdz 2030. gadam ne vairāk kā 65 % no katras stratēģiskās izejvielas var būt ievesti no vienas valsts, kas nav ES dalībvalsts, neatkarīgi no tā, vai izejviela ir neapstrādāta vai atrodas jebkurā pārstrādes posmā. Ieguves posmā (iet runa par nepārstrādātām stratēģiskajām izejvielām) pašlaik ES ir viena atkarības tendence, kas pārsniedz 65 % – tā attiecas uz boru (Turcija, 99 %). Pārstrādes posmā šāda situācija attiecas uz četrām stratēģiskajām izejvielām, kas ir būtiskas enerģētikas pārkārtošanai, un tās ir: litijs (Čīle), magnijs, gallijs un retzemju elementi (visos gadījumos Ķīna) (**8. attēls**).

8. attēls | ES pārstrādāto stratēģisko izejvielu atkarība, kad imports no vienas konkrētas valsts pārsniedz 65 %

Avots: ERP, pamatojoties uz GROW ĢD 2025. gada janvāra datiem.

- 41** Ir jāpieliek ievērojamas pūles, lai novērstu ES atkarību, un šajā nolūkā nepieciešama sadarbība ar trešām valstīm. Tāpēc mēs vērtējam, vai galvenajiem ES sadarbības mehānismu veidiem ar trešām valstīm bija taustāmi rezultāti un vai tie palīdzēja padarīt KI importu daudzveidīgāku. Mēs aplūkojam šādus jautājumus:

- ar brīvu tirdzniecību saistītas un citas ES ārējās darbības;
- stratēģiskas partnerības ar trešām valstīm.

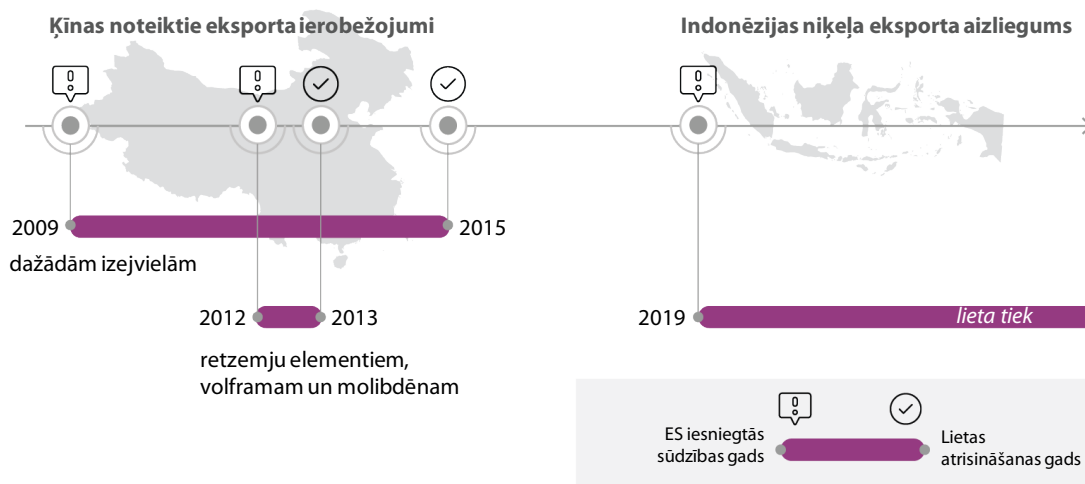
Tirdzniecības izkropļojumi ierobežo piekļuvi kritiskajām izejvielām, savukārt ES ārējo darbību ietekmi uz piegādi nevar noteikt

- 42** ES pieprasījumu pēc kritiskajām izejvielām arī turpmāk īstermiņā, vidējā termiņā un ilgtermiņā lielā mērā apmierinās imports. Tāpēc brīvās tirdzniecības nolīgumi un citas ES ārējās darbības, kas ļauj piekļūt šīm izejvielām no resursiem bagātām trešām valstīm, ir būtiski ES apgādei. 2020. gada rīcības plānā norādīts, ka ES būtu jāstiprina tirdzniecības politikas instrumenti un jāsadarbjas ar globālajiem partneriem, lai nodrošinātu neizkropļotu tirdzniecību.

Tirdzniecības izkropļojumi un ģeopolitiskās problēmas mazina ES piekļuvi kritiskajām izejvielām

- 43** ES centieni attiecībā uz brīvās tirdzniecības nolīgumiem un citām ārējām darbībām ir īpaši svarīgi situācijā, kad globālā tirdzniecības vide ir kļuvusi arvien sarežģītāka un ģeopolitiskā spriedze ietekmē ES piekļuvi kritiskajām izejvielām. Šo izejvielu brīvu tirdzniecību vairākkārt ir kropļojuši eksporta ierobežojumi (piemēram, eksporta aizliegums), un tas apdraud ES piegādes drošību. ES ir apstrīdējusi šos ierobežojumus divpusējā līmenī un ir iesniegusi sūdzības Pasaules Tirdzniecības organizācijā (PTO) (sk. [9. attēlu](#)).

9. attēls | Eksporta ierobežojumi un ES atbildes pasākumi

Avots: ERP, pamatojoties uz PTO un TRADE ĢD informāciju.

- 44** 2025. gada aprīlī Ķīna [eksporta kontroles sarakstā](#) iekļāva septiņus retzemju elementus, tātad tiem sāka prasīt eksporta licences, un eksports palēninājās. Šiem materiāliem ir būtiska nozīme pastāvīgo magnētu (t. i., magnētu, kas nav atkarīgi no ārējiem laukiem vai strāvas) ražošanā, kurus izmanto vējturbīnās un daudzās citās rūpniecības nozarēs. Komisija uzreiz sāka divpusēju saziņu ar Ķīnas iestādēm. 2025. gada jūnijā tā izveidoja portālu, kurā ražošanas nozares pārstāvji varēja iesniegt informāciju par eksporta licences pieteikuma procesa statusu. Steidzamības gadījumā Komisija nodod šo informāciju Ķīnas iestādēm paātrinātai izskatīšanai. Tomēr [Eiropas Tirdzniecības palāta Ķīnā](#) ziņoja, ka, pamatojoties uz informāciju, ko 22 Eiropas uzņēmumi bija snieguši no 2025. gada augusta līdz septembra sākumam, Ķīnas iestādes bija apstiprinājušas tikai 19 no 141 licences pieteikuma, un 121 “steidzams” pieteikums vēl nebija izskatīts. Līdz 2025. gada decembrim ES nebija iesniegusi sūdzību PTO.
- 45** Ģeopolitiskās krīzes arī var ierobežot ES piegādi. Piemēram, Komisijas tirdzniecības dati liecina, ka to kritisko izejvielu imports, kas ir būtiskas atjaunīgās enerģijas tehnoloģijām un iegūtas no Ukrainas, Krievijas iebrukuma Ukrainā dēļ ir krities no aptuveni 345 000 tonnu 2021. gadā līdz aptuveni 60 000 tonnu 2024. gadā.

ES ir pastiprinājusi ārējās darbības, kas saistītas ar kritiskajām izejvielām, bet to ietekme uz ES piegādes stiprināšanu nav skaidra

- 46** Dažu pēdējo gadu laikā ES ir pastiprinājusi centienus sarunās par brīvās tirdzniecības nolīgumiem ar vairākām trešām valstīm, kurām ir ievērojamas izejvielu rezerves vai pārstrādes jauda. Nesenajos nolīgumos starp ES un tādām valstīm kā Čīle, Meksika, Jaunzēlande un Apvienotā Karaliste ir iekļautas īpašas nodaļas par enerģētiku un izejvielām, kā arī citi attiecīgi noteikumi. Šo nodaļu mērķis ir nodrošināt sadarbību un radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus tirgotājiem un investoriem, piemēram, ierobežojot monopolu negodīgu kontroli pār eksportu. Tomēr Komisija pašlaik nevar pierādīt, ka šie brīvās tirdzniecības nolīgumi ir palīdzējuši palielināt kritisko izejvielu piegādi Eiropas Savienībai.
- 47** Papildus šiem nolīgumiem Komisija ir īstenojusi arī citas ārējas darbības, kuru mērķis bija atvieglot piekļuvi kritiskajām izejvielām no resursiem bagātām valstīm. Tā šo tematu iekļāva valstu daudzgadu indikatīvajos plānos ar trešām valstīm (piemēram, Brazīliju, Dienvidāfriku) un reģionālos plānos ar citām Āfrikas, Centrālāzijas un Latīņamerikas valstīm. Tie ir nesaistoši plānošanas dokumenti, kas paredzēti, lai virzītu ES sadarbību un finansējumu ar konkrētām valstīm ārpus ES. Citas darbības trešās valstīs ietver vienu ilgtspējīgu investīciju veicināšanas nolīgumu, kas 2024. gada martā noslēgts ar Angolu, un sarunas (kas sākās 2025. gada martā) par tīras tirdzniecības un investīciju partnerības noslēgšanu ar Dienvidāfriku. Lielākā daļa šo darbību ir vai nu plānošanas, vai agrīnā posmā, un līdz šim ar kritiskajām izejvielām saistītie rezultāti ir maznozīmīgi.

48 2023. gadā ES un ASV apņēma noslēgt turpmāku ES un ASV nolīgumu par kritiskajiem izrakteņiem, lai atbalstītu attiecīgās piegādes ķēdes. Sarunas 2024. gadā tika pārtrauktas. 2024. gada 6. decembrī ES panāca [politisku vienošanos](#) ar KI bagātajām valstīm Argentīnu, Brazīliju, Paragvaju un Urugvaju par ES un *Mercosur* partnerības nolīgumu. Tas ietver [pasākumus](#), kuru mērķis ir no ES puses samazināt tarifus gan kritiskajām izejvielām, gan no tām izgatavotiem produktiem, kā arī pasākumus, ar kuriem nodrošināt lielāku paredzamību piegādes ķēdēm. Tomēr līdz 2025. gada novembrim nolīgums vēl nebija stājies spēkā, jo *Mercosur* valstis vai ES dalībvalstis to vēl nebija ratificējušas.

Stratēģiskās partnerības uzlabo sadarbību, bet maz veicina drošu izejvielu piegādi

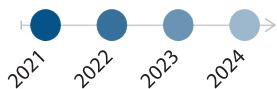
49 Kritiski svarīgo izejvielu aktā stratēģiska partnerība ir definēta kā “Savienības un trešās valsts apņemšanās pastiprināt sadarbību, kas saistīta ar izejvielu vērtības ķēdi un kas iedibināta ar nesaistošu instrumentu, kurā izklāstītas darbības abpusējās interesēs”⁵. 2021. gadā 2020. gada [rīcības plānā](#) jau bija aicināts izveidot stratēģiskas starptautiskas partnerības, sākot ar Kanādu, ieinteresētajām Āfrikas valstīm un [ES kaimiņvalstīm](#).

50 Laikposmā no 2021. gada janvāra līdz 2025. gada jūnijam ES noslēdza 14 [stratēģiskās partnerības](#) izejvielu (tostarp kritisko un stratēģisko izejvielu) jomā ar trešām valstīm ([10. attēls](#)), tostarp partnerības, kas iekļautas rīcības plānā ([49. punkts](#)).

⁵ Regula (ES) 2024/1252, 2. pants.

10. attēls | Stratēģisko izejvielu partnerības starp ES un trešām valstīm 2025. gada jūnijā

Partnerības izveides gads:

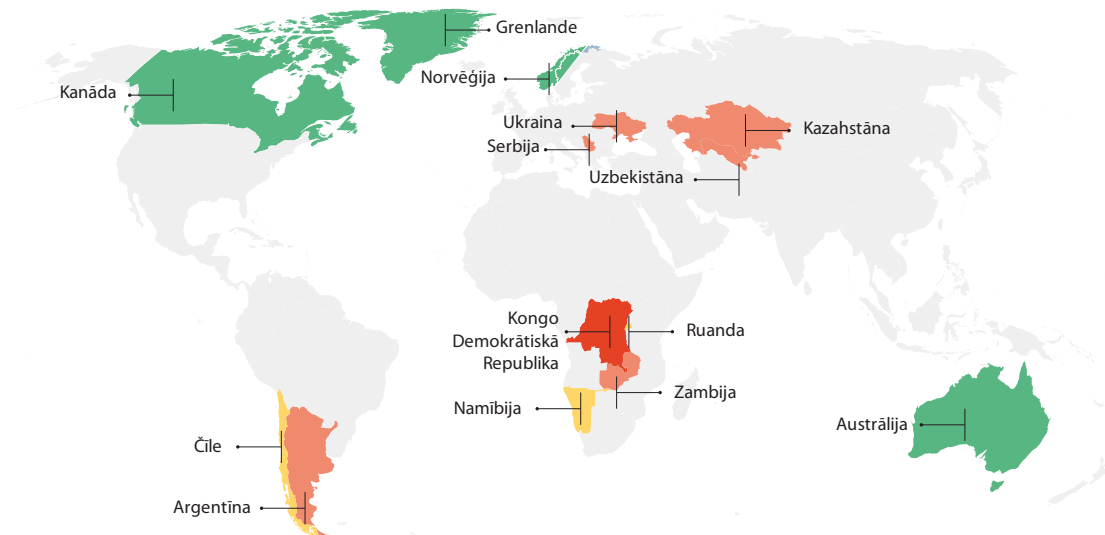
Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas datiem.

51 Šo partnerību mērķis ir attīstīt integrētas vērtības ķēdes, nevis tikai iegūt izejvielas. Septiņas no četrpadsmit partnerībām atrodas valstīs ar zemiem pārvaldības rādītājiem saskaņā ar Pasaules Bankas 2023. gada pasaules pārvaldības rādītājiem ([11. attēls](#)). Šīs partnerības ietver nosacījumus, ar kuriem tiek risinātas noteiktas pārvaldības problēmas, kas skar minētajās valstīs strādājošus uzņēmumus. Tomēr saglabājas riski attiecībā uz piegādes stabilitāti Eiropas Savienībai.

11. attēls | Pusē partnerības valstu ir zemi pārvaldības rādītāji

Pārvaldības vērtējums

augsts (no 1,25 līdz 2,5) vidējs (no 0,1 līdz 1,24) zems (no -1,24 līdz 0) ļoti zems (no -1,25 līdz -2,5)

Piezīme. ERP analīze parāda vidējo rādītāju tādās dimensijās kā “balsttiesības un atbildība”, “politiskā stabilitāte un vardarbības/terorisma neesamība”, “valdības efektivitāte”, “tiesiskums” un “korupcijas kontrole”.

Avots: ERP, pamatojoties uz pasaules pārvaldības rādītājiem, 2023.

- 52** Pamatojoties uz 14 stratēģiskajām partnerībām, ir izstrādāti 12 ceļveži (piemērs [1. izcēlumā](#)); divi ceļveži vēl nav izstrādāti, neraugoties uz apņemšanos partnerības nolīgumos tos noslēgt sešu mēnešu laikā pēc to parakstīšanas. Ceļvežos ir iekļautas darbības partnerības īstenošanai, piemēram, ciešāka sadarbība ģeoloģiskajā izpētē, pētniecībā un inovācijā visā vērtības ķēdē, prasmju un apmācības jomā un paraugprakses veicināšanā.

1. izcēlums

ES un Ukrainas stratēģiskā partnerība izejvielu jomā

Saskaņā ar [Izejvielu informācijas sistēmu](#) Ukraina ir trešā lielākā galija ražotāja pasaulē, ceturtā lielākā silīcija metāla ražotājs pasaulē un piektā lielākā titāna ražotāja. Ukrainai ir arī lielas litija [atradnes](#) un ievērojams grafitā, magnija un tantala daudzums – visas šīs izejvielas ir iekļautas ES kritisko vai stratēģisko izejvielu sarakstos un ir būtiskas enerģētikas pārkārtošanai.

2021. gadā ES un Ukraina parakstīja saprašanās memorandu, lai sāktu stratēģisku partnerību ar mērķi dažādot, stiprināt un nodrošināt abu pušu kritisko izejvielu piegādi. Kopš tā laika ir pieņemti divi ceļveži (viens 2021.–2022. gadam un otrs 2023.–2024. gadam), kas ietver tādas darbības kā Valsts ģeoloģiskā portāla izstrāde, tostarp vērtīgu ģeoloģisko ziņojumu digitalizācija, tehniskā palīdzība nepieciešamo tiesību aktu sagatavošanai un investīciju iespēju veicināšanai Ukrainas KI nozarē.

Neraugoties uz Krievijas karu pret Ukrainu, abi partneri ir turpinājuši īstenot stratēģisko partnerību. Tie ir sagatavojuši kopīgo pasākumu sarakstu trešajam ceļvedim 2025.–2026. gadam un par to vienojušies. Ceļvedis tika apstiprināts vēstulju apmaiņas veidā starp ES un Ukrainas iestādēm. Tajā pašā laikā ES par stratēģisku projektu 2025. gadā ir izvēlējusies [“Balakhivka graphite deposit” projektu](#).

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas informāciju un ES ģeoloģiskajiem pakalpojumiem.

- 53** Mūsu veiktā ceļvežu analīze liecina, ka tikai sešos ir iekļauti īstenošanas termiņi. Lai gan Komisija uztrauga, vai ceļvežos paredzētās darbības tiek īstenotas, tā nevērtē to ietekmi uz kritisko izejvielu piegādi vai uz ES stratēģisko izejvielu mērķrādītāja sasniegšanu. Turklāt darbības maz veicina drošu izejvielu piegādi. No visām 14 stratēģiskās partnerības valstīm pieejamie tirdzniecības dati par izejvielām, kas ir būtiskas enerģētikas pārkārtošanai, liecina, ka laikposmā no 2020. līdz 2024. gadam imports no šīm valstīm faktiski ir samazinājies attiecībā uz 13 pārbaudītajām izejvielām, savukārt citu 13 izejvielu imports ir palielinājies, un vienas izejvielas imports saglabājies stabils ([12. attēls](#)).

12. attēls | Stratēģiskās partnerības valstu izejvielu importa dinamika

Izejviela	Imports 2020. gadā (tonnas)	Imports 2024. gadā (tonnas)	Izmaiņas (%)
Fluoršpats	26 932,6	5,3	-100 %
Stroncijs	0,2	0,0	-98 %
Cērijs	4,8	0,1	-97 %
Magnijs	64,5	1,9	-97 %
Barīts	12 807,0	3007,7	-77 %
Rodijs	0,009	0,003	-67 %
Kobalts	16 172,3	5572,5	-66 %
Grafīts	24 576,8	16 326,0	-34 %
Litijs	15 315,3	12 527,8	-18 %
Silīcija metāls	189 247,2	167 008,2	-12 %
Borāts	2795,3	2652,4	-5 %
Vanādijs	100,5	95,6	-5 %
Niķelis	209 353,8	206 424,3	-1 %
Irīdijs	0,001	0,001	0 %
Varš	1 563 407,7	1 680 231,3	7 %
Mangāns	563 543,3	609 375,8	8 %
Germānijs	1057,9	1390,0	31 %
Niobijs	2577,2	4134,6	60 %
Volframs	123,3	313,7	154 %
Gallijs	1,2	3,5	192 %
Antimons	15,4	52,0	237 %
Platīns	0,1	0,5	529 %
Pallādijs	0,1	0,8	715 %
Alumīnijs	29 300,5	416 727,2	1322 %
Disprozijs	0,03	33,8	124 941 %
Fosfātieži	6,1	7743,4	127 321 %
Fosfors	0,02	53 008,8	252 422 948 %

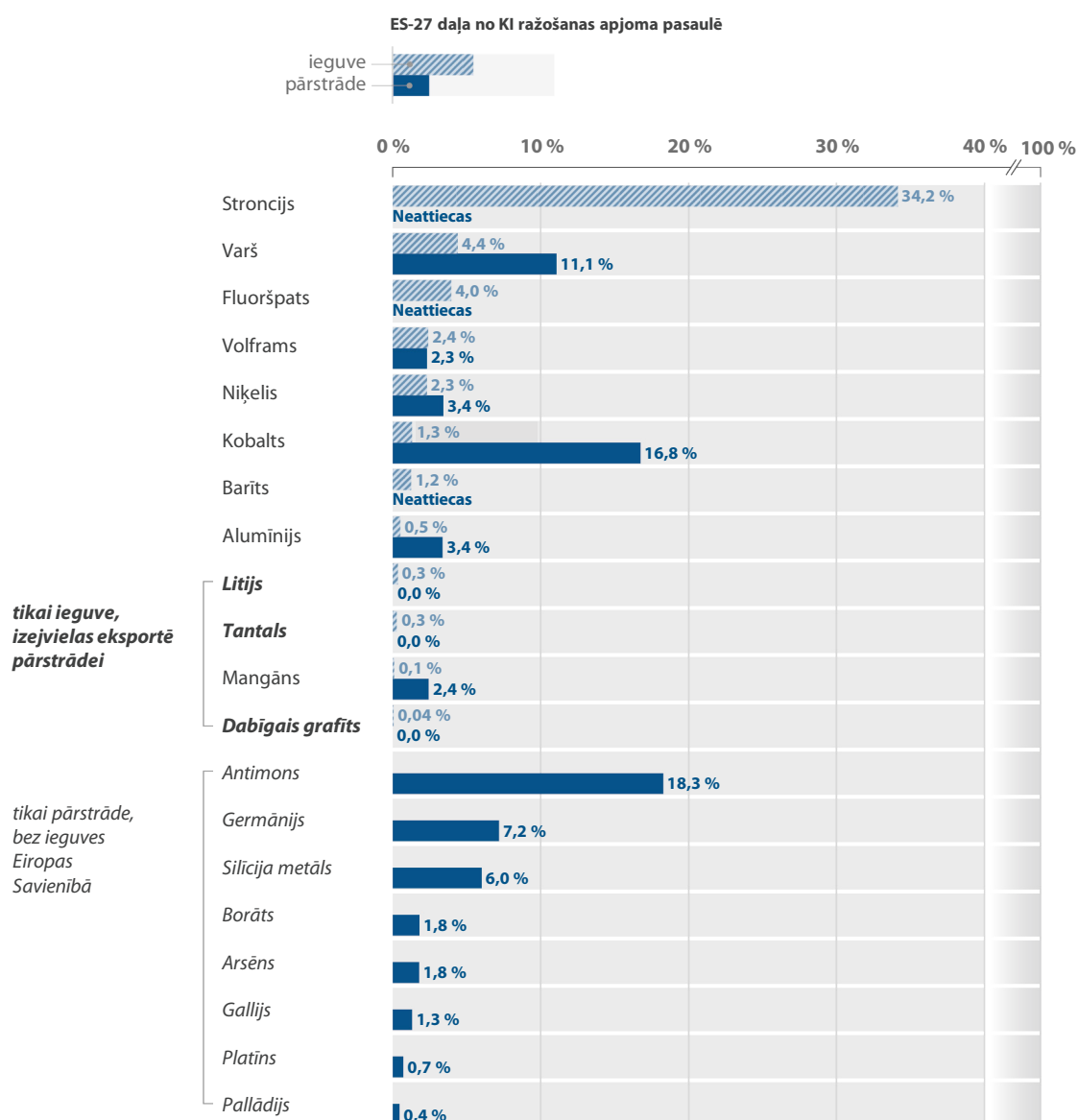
Piezīme. 2020. gadā netika reģistrēts arsēna, prazeodīma un skandija imports no partnervalstīm, tāpēc šīs izejvielas tika izslēgtas no turpmākas analīzes.

Avots: ERP analīze, pamatojoties uz [COMEXT](#) datiem.

Finansiāli, juridiski un administratīvi šķēršļi kavē iekšzemes ražošanas progresu

- 54** Kritisko izejvielu ražošana ietver izejvielu ieguvu un pārstrādi, jo lielāko daļu no tām nevar izmantot dabiskā veidā. ES ražo tikai noteiktus izrakteņus un metālus, un salīdzinājumā ar pasaules izlaidi apjoms ir neliels (**13. attēls**).

13. attēls | ES ražo tikai noteiktus izrakteņus un metālus

Piezīme. Attēlā parādīts ES kritisko izejvielu ieguves un pārstrādes īpatsvars salīdzinājumā ar pasaules mēroga ražošanu – 2016.–2020. gada vidējais rādītājs (> 0 %).

Avots: ERP analīze, pamatojoties uz GROW ĢD 2025. gada janvāra datiem.

55 Lai uzlabotu ES ražošanas situāciju, Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikti nesaistoši iekšzemes ieguves un pārstrādes mērķrādītāji. Līdz 2030. gadam vismaz 10 % (ieguvei) un vismaz 40 % (pārstrādei) no ES stratēģisko izejvielu patēriņa būtu jānāk no vietējiem avotiem.

56 Mēs vērtējam, vai ES iniciatīvas ir sekmīgi veicinājušas kritisko izejvielu vietējo ražošanu Eiropā. Jo īpaši mēs pētījām, vai tās ir efektīvi risinājušas galvenos problēmjautājumus, par kuriem ir plaši atzīts, ka tie kavē progresu, proti:

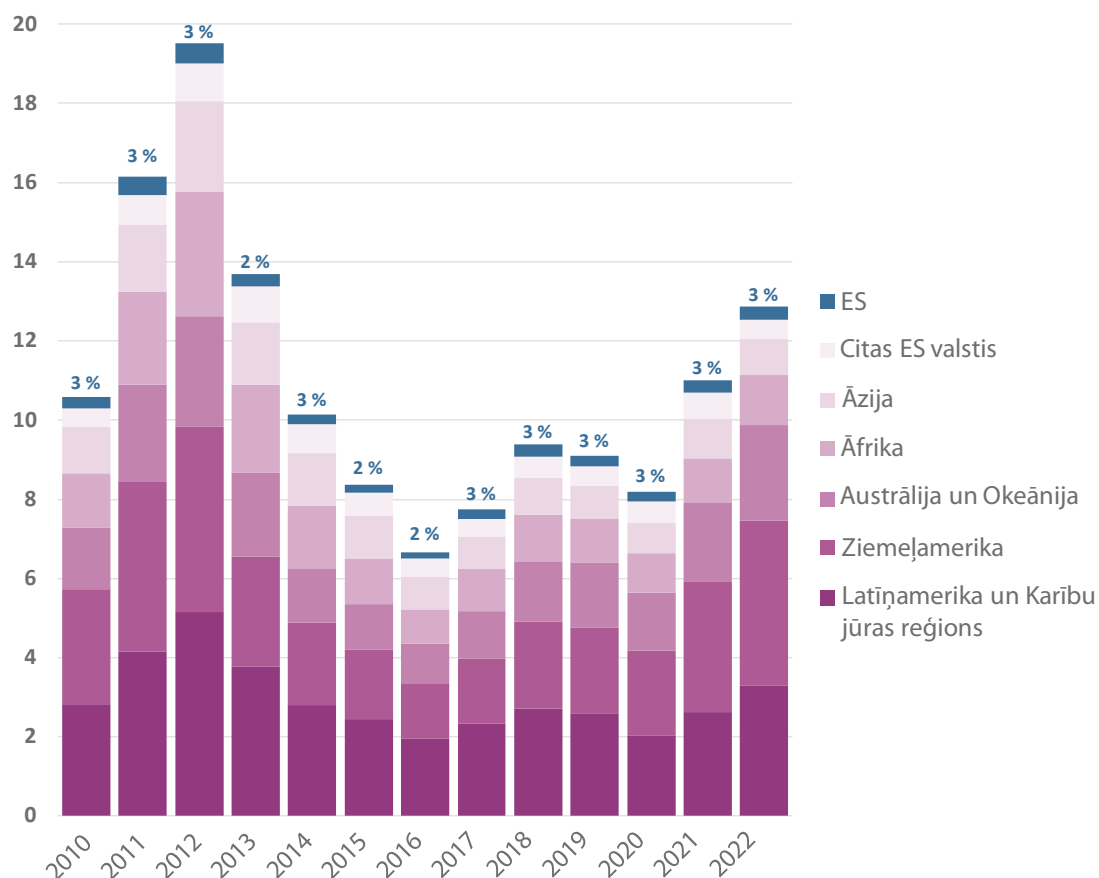
- izpētes trūkums;
- tehnoloģiju un iekārtu trūkums;
- finansējuma trūkums;
- ilgstošas atļauju piešķiršanas procedūras.

Krājumu izpētes darbības ir nepietiekami attīstītas un riskantas

57 Skaidra izpratne par ģeoloģisko situāciju ir būtiska, lai noteiktu, vai un kur var iegūt kritiskās izejvielas. Daudzos ES reģionos vispārējā izpētē nav pietiekami attīstīta, un ir vajadzīgi turpmāki centieni, lai pienācīgi novērtētu potenciālo atradņu klātbūtni, kvalitāti un kvantitāti. 2023. gada *CRMA ietekmes novērtējumā* tika norādīts, ka dalībvalstu investīciju trūkums vispārējā izpētē pēdējās desmitgadēs (aptuveni 2–3 % no pasaules izpētes izdevumiem) ir novedis pie tā, ka trūkst zināšanu par ES patieso KI potenciālu (sk. [14. attēlu](#)).

14. attēls | Krājumu izpētes izdevumi pasaules mērogā 2010.–2022. gadā*

Izejvielu izpētes budžets (miljardi EUR)

* Dati ietver izdevumus par zeltu, sudrabu, parastajiem metāliem (varu, niķeli, cinku un svinu), kobaltu, litiju, molibdēnu, platīna grupas metāliem, dimantiem, triurāna oktoksīdu, retzemju metāliem, potašu un fosfātu.

Avots: ERP, pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju.

58 ES ir centusies uzlabot un saskaņot Eiropas mēroga ģeoloģiskos datus. Piemēram, *EuroGeoSurveys* – 37 Eiropas ģeoloģisko apsekojumu organizāciju jumta apvienība – strādā, lai Eiropas mērogā atvērtu piekļuvi datu infrastruktūrai, ģeoloģiskajiem datiem un kartēm. *Geological Service for Europe*, ko koordinē *EuroGeoSurveys*, ir projekts, kas ir saņēmis ES pamatprogrammas “Apvārsnis” finansējumu gandrīz 20 miljonu EUR apmērā.

59 Kritiski svarīgo izejvielu aktā noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2025. gada 24. maijam jāizveido valsts izpētes programmas un tās jāpaziņo Komisijai. Šīs programmas ir paredzētas, lai palīdzētu dalībvalstīm atklāt jaunas kritisko izejvielu atradnes, uzlabot to kartēšanu un konsolidēt datus kopīgā ES līmeņa datubāzē. Tas var uzlabot ģeoloģisko izpēti visā ES. Tomēr sešus mēnešus pēc termiņa sešas dalībvalstis joprojām nebija paziņojušas Komisijai savas valsts programmas.

- 60** Tiklīdz ir noteikti iespējamie resursi, specializētie uzņēmumi veic “mērķtiecīgu izpēti”, lai novērtētu ieguves projekta īstenojamību. Tam ir vajadzīga iepriekšēja pieredze, un izmaksas ir augstas, tāpat pastāv augsts risks, jo tikai neliela daļa mērķtiecīgās izpētes projektu noved pie sekmīgiem ieguves projektiem⁶. Bieži tiek minēts, ka šī attiecība ir aptuveni 1 no 1000.

Pārstrādi ietekmē tehnoloģiju trūkums un iekārtu skaita samazināšanās Eiropas Savienībā

- 61** Lai pārveidotu izejvielas no rūdas, minerāliem, augu produktiem vai atkritumiem, ir vajadzīgas specializētas tehnoloģijas un prasmes. Piemēram, retzemju elementu pārstrāde ir viens no sarežģītākajiem izaicinājumiem mūsdienu metalurģijā, un pēdējo desmitgažu laikā Ķīna ir kļuvusi par **tehnoloģiju līderi** šajā nozarē⁷. Pašlaik 100 % retzemju pārstrādes notiek ārpus ES (**7. attēls**), galvenokārt Ķīnā.
- 62** Kritiski svarīgo izejvielu akts ietver vērienīgu mērķi līdz 2030. gadam Eiropas Savienībā pārstrādāt 40 % stratēģisko izejvielu. Šķiet, ka ES ir tālu no šā līmeņa sasniegšanas (**5. attēls**), un lielākā daļa kritisko izejvielu lielā mērā tiek pārstrādātas ārpus ES. Faktiski pašlaik ES pārstrādes jauda izsīkst. Nav skaidrs, vai tā spēs atgūties, kā norādīts 2023. gada **CRMA ietekmes novērtējumā**. Mūsu veiktā pasaules kalnrūpniecības datu analīze liecina, piemēram, ka 2019.–2023. gada periodā ES-27 zaudēja aptuveni pusi no savas primārā alumīnija pārstrādes jaudas.
- 63** Augstas enerģijas izmaksas ir viens no **galvenajiem faktoriem**, kas nosaka konkurētspēju tādās energoietilpīgās darbībās⁸ kā **kausēšana un pārstrāde**. Piemēram, elektroenerģijas izmaksas **ES vidēji ir augstākas** nekā citos pasaules reģionos.

⁶ Komisijas ietekmes novērtējums par CRMA regulu, SWD(2023) 161 final, 4. teksta izcēlums par kritiski svarīgo izejvielu vērtības ķēdes dažādajiem posmiem.

⁷ Ismail, N.A., Said, S.N.A., *Patent landscape analysis of rare-earth extraction: innovations, challenges, and geopolitical implications*. *Chemical Monthly* 156, 811.–835. lpp., 2025.

⁸ Draghi, M., *The Future of European Competitiveness – Part B, In-depth analysis and recommendations*, 92. lpp., 2024.

- 64** 2025. gada pavasarī Komisija nāca klajā ar [Eiropas Tēraudrūpniecības un metālrūpniecības rīcības plānu](#), [Tīras rūpniecības kursu](#) un [Lētākas enerģijas rīcības plānu](#). Šajās iniciatīvās tika paziņots par virkni pasākumu, kuru mērķis ir stiprināt ES konkurētspēju dažādās nozarēs (tostarp KI), kā arī risināt augsto enerģijas izmaksu problēmu. Ir pārāgri izvērtēt, kā un cik lielā mērā šīs iniciatīvas palīdzēs uzlabot situāciju kritisko izejvielu pārstrādē Eiropas Savienībā.

Finansējums kritisko izejvielu izpētei, ieguvei un pārstrādei Eiropas Savienībā ir tikai sākumposmā

- 65** Eiropas Savienībā ir maz investēts agrīnās izpētes darbībās (**60.** punkts). 2020. gada rīcības plānā jau ir uzsvērts, ka stimulu un finansējuma trūkums izpētei ir būtisks šķērslis jaunu kritisko izejvielu projektu uzsākšanai. 2023. gada *CRMA ietekmes novērtējumā* tika konstatēts, ka lielākā daļa izpētes uzņēmumu Eiropā ir trešo valstu uzņēmumi un lielākā daļa finanšu iestāžu izvairās finansēt izpētes projektus augsto risku dēļ (**60.** punkts).
- 66** Finanšu nozare arī uzskatīja, ka kalnrūpniecības un integrēto (gan ieguves, gan pārstrādes) projektu finansēšanai piemīt augsts risks. Leinteresētās personas apzināja vairākus faktoros, kas ietekmē banku finansējuma piesaistīšanas spēju: kritisko izejvielu neviendabīgums, vides un sociālie jautājumi, enerģijas cenas, cenu svārstības un garie projektu termiņi. Turklāt, lai finansētu pārstrādes projektus, būtu nepieciešama stabila un droša kritisko izejvielu piegāde – tomēr tādas pašlaik nav attiecībā uz vairākām izejvielām⁹. Tāpēc pastāv risks, ka ES centieni nonāks apburtajā lokā, jo piegādes trūkums kavē pārstrādes projektu attīstību, kas savukārt mazina stimulu nodrošināt piegādi.
- 67** Investīcijas ir būtiski svarīgas, lai finansētu darbības, kas saistītas ar kritiskajām izejvielām. Nesen Eiropas publiskās bankas, piemēram, EIB un ERAB, ir palielinājušas atbalstu investīcijām kritisko izejvielu izpētē, ieguvē un pārstrādē. ES līdzfinansētā *JUMP* projekta ietvaros ERAB un ES izveidoja [kopīgu mehānismu](#) 50 miljonu EUR apmērā, lai nodrošinātu kapitālieguldījumus izpētei. Ar jauno EIB grupas KI stratēģisko iniciatīvu, kas tika sākta 2025. gada martā, EIB vēlas ar 2 miljardu EUR gada budžetu finansēt projektus visā kritisko izejvielu vērtības ķēdē un veicināt *CRMA* mērķu sasniegšanu.

⁹ Komisijas ietekmes novērtējums par *CRMA* regulu, COM(2023) 160 final, 184. un 185. lpp.

- 68** Lai veicinātu investīcijas kritiskajās izejvielās, Komisija [bija apņēmusies](#) līdz 2021. gada beigām izstrādāt ilgtspējīgus finansēšanas kritērijus kalnrūpniecības, ieguves un pārstrādes nozarēm, izmantojot deleģētos aktus par taksonomiju. Četrus gadus vēlāk tas vēl nav izdarīts. Komisija 2025. gada aprīlī saņēma attiecīgās darba grupas [priekšlikumu](#) atjaunināt ES taksonomiju, lai tajā iekļautu dažu kritisko izejvielu ieguvi un rafinēšanu, un tas attiecās uz litiju, niķeli un varu. No otras puses, EIB uzskata, ka ļoti ierobežojoši ilgtspējīgas finansēšanas kritēriji varētu negatīvi ietekmēt KI projektu attiecināmību un kavēt šādu projektu finansēšanu.
- 69** Papildus šiem centieniem piesaistīt privātās investīcijas nesen ir sāktas arī vairākas valstu iniciatīvas izmantot publisko finansējumu izpētes, ieguves un pārstrādes atbalstam (sk. [2. izcēlumu](#)).

2. izcēlums

Valstu centieni atbalstīt darbības, kas saistītas ar kritiskajām izejvielām

2024. gadā valsts īpašumā esošā Vācijas attīstību veicinošā banka *KfW* valdības vārdā izveidoja [kritisko izejvielu fondu 1 miljarda EUR apmērā](#), lai atbalstītu kritisko izejvielu ilgtspējīgu piegādi Vācijas ekonomikai. Katram projektam bija jāsaņem [no 50 miljoniem EUR līdz 150 miljoniem EUR](#). Pirmo projektu pienācīgas rūpības pārbaude sākās 2025. gada jūlijā.

Arī citas dalībvalstis, piemēram, [Francija](#) un [Itālija](#), ir plānojušas vai jau sākušas veidot valsts izejvielu fondus.

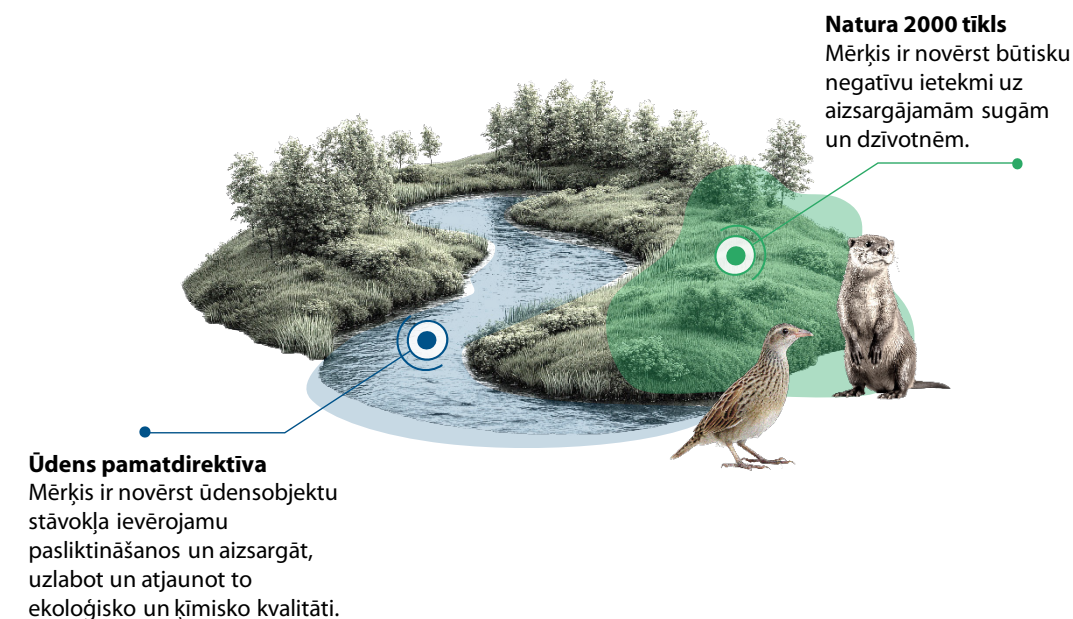
Avots: ERP.

Ilgstoša un sarežģīta atļauju piešķiršana rada šķēršļus ieguvei Eiropas Savienībā

- 70** Jau 2008. gadā [izejvielu iniciatīvā](#) tika norādīts, ka ir ļoti grūti ātri novirzīt jaunus kritisko izejvielu projektus uz darbības posmu, galvenokārt valstu atļauju piešķiršanas procedūru ilguma dēļ. Nesen 2023. gada *CRMA* [ietekmes novērtējumā](#) tika secināts, ka atļauju piešķiršanas procedūras ir neprognozējamās un sadrumstalotas. Laiks, kas vajadzīgs ieguves atļaujas saņemšanai, svārstījās no trim mēnešiem līdz trim gadiem. Somijā un Portugālē atsevišķos gadījumos pagāja līdz četriem gadiem. Kavēšanās, ko izraisīja piešķirto atļauju pārsūdzēšana, arī tika uzskatīta par būtisku šķērslī.

- 71** Mūsu aptauja liecina, ka gandrīz puse dalībvalstu vides un sociālos apsvērumus (piemēram, piesārņojums un princips “tikai ne manā pagalmā”) ir apzinājušas kā galveno šķērslī iekšzemes ieguves palielināšanai. Sešas dalībvalstis ir norādījušas, ka sastrēgumpunktus rada gan nepietiekamas administratīvās spējas publiskajā sektorā (piemēram, piešķirot ieguves un ekspluatācijas licences), gan dabas aizsardzība, jo īpaši saistībā ar Ūdens pamatdirektīvu un *Natura 2000* direktīvām.
- 72** Komisija – lai atvieglotu situāciju – 2011. gadā izdeva [norādījumus](#) ar enerģiju nesaistītu izrakteņu ieguvei un *Natura 2000*, un 2019. gadā tā tos papildināja ar [gadījumu izpēti](#). Šādu īpašu Komisijas norādījumu attiecībā uz Ūdens pamatdirektīvu nav.
- 73** *CRMA ietekmes novērtējumā* tika atzīts, ka gan Ūdens pamatdirektīva, gan *Natura 2000* direktīva pagarina lielākās daļas ar izejvielām saistīto kalnrūpniecības projektu ilgumu, jo īpaši tāpēc, ka tiesību aktos parasti ir noteikts, ka pirms projektu atļauju piešķiršanas ir jāveic ietekmes uz vidi novērtējums ([15. attēls](#)). Šā novērtējuma vidējais ilgums (visiem tā darbības jomā ietilpstošajiem projektiem, tostarp KI projektiem) bija viens gads, bet intervāls svārstījās no 5 līdz 27 mēnešiem.

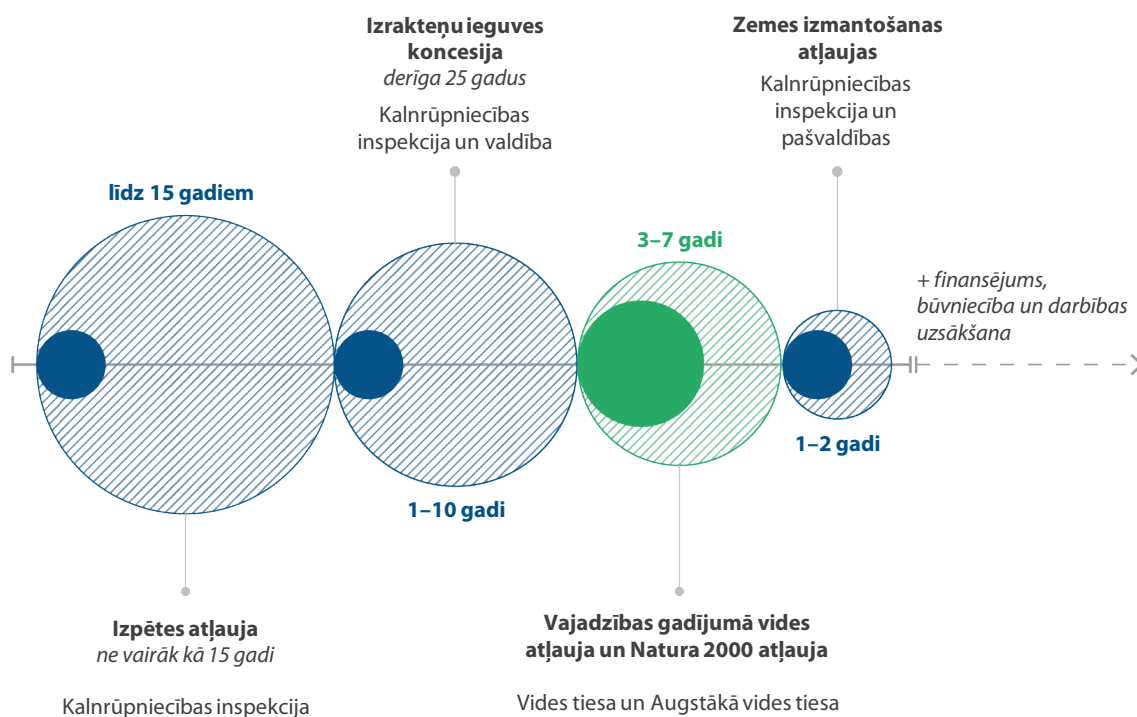
15. attēls | Lai saņemtu atļauju, ir vajadzīgs ietekmes uz vidi novērtējums

Avots: ERP.

74 2023. gada pētījumā tika konstatēts, ka no atklāšanas līdz ražošanai raktuvju vidējais sagatavošanās laiks bija 15,7 gadi (127 raktuvēm, kas visā pasaulē novērtētas laikposmā no 2002. līdz 2023. gadam). Spānija bija vienīgā pētījumā iekļautā ES valsts, un tās vidējais rādītājs bija 15 gadi. Kopumā tiek lēsts, ka laikposms, kurā ieguves projekts ES sāk darboties, parasti ir **no 10 līdz 15 gadiem**, bet var būt līdz **20 gadiem**. Piemērs **16. attēlā** parāda sarežģīto raktuves atvēršanas procesu Zviedrijā no izpētes līdz ražošanas posmam, un šis process varētu būt pat vēl ilgāks.

16. attēls | Lai atvērtu raktuvi Zviedrijā, var paiet vairāk nekā 30 gadi

Avots: ERP, pamatojoties uz SVEMIN 2025. gada informāciju.

75 Lai racionalizētu procesu, Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2025. gada februārim ir jāizveido valsts vienas pieturas aģentūras (vienotie kontaktpunkti). Vienas pieturas aģentūrām būtu jāatbild gan par ieguves projektu pieteikumiem, gan atļaujām. Tomēr līdz 2025. gada novembrim **tikai 16 no 27 dalībvalstīm** bija izveidojušas šīs vienas pieturas aģentūras.

Resursu ilgtspējīgas apsaimniekošanas potenciāls netiek pilnībā izmantots

76 Resursu ilgtspējīgai izmantošanai ir būtiska nozīme, lai samazinātu atkarību no primārajām kritiskajām izejvielām, kā arī novērstu pastāvīgos šķēršļus ES reciklēšanas nozares konkurētspējai.

77 Mēs novērtējam, vai:

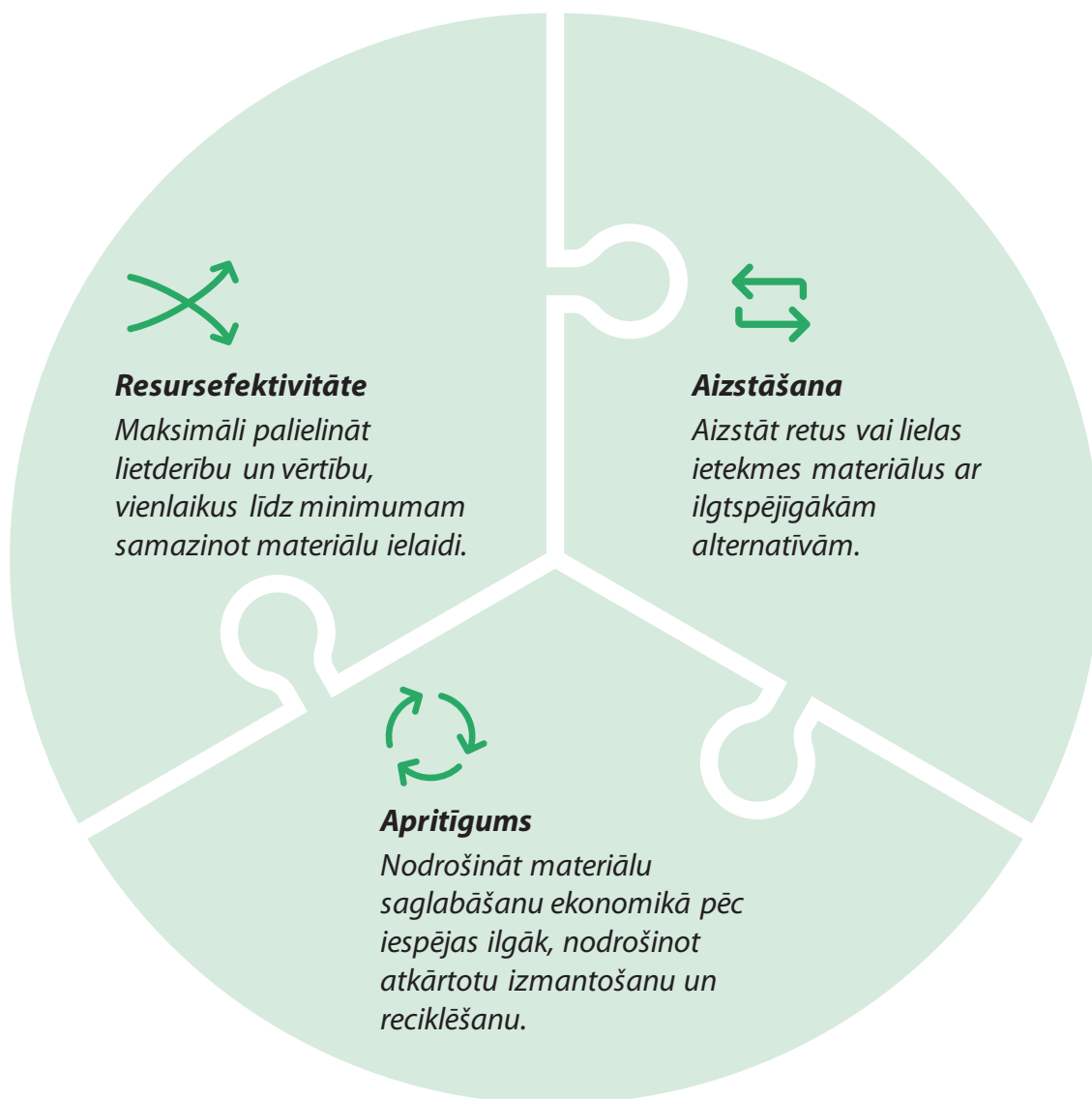
- ES politika aptver visus KI resursu apsaimniekošanas aspektus;
- ES reciklēšanas mērķrādītāji stimulē KI reciklēšanu;
- ES iniciatīvas efektīvi novērš tirgus šķēršļus KI reciklēšanas konkurētspējai.

ES tiesību akti nepietiekami aptver kritisko izejvielu aizstāšanu, un valstu apritīguma plāni, visticamāk, aizkavēsies

78 Ilgtspējīga resursu apsaimniekošana var samazināt Eiropas ražošanas nozares pieprasījumu pēc kritiskajām izejvielām, ja tiek optimizēta resursu izmantošana visā to aprites ciklā.

17. attēlā ir parādīti šīs koncepcijas galvenie aspekti, tostarp resursefektivitāte, aizstāšana un apritīgums.

17. attēls | Ilgtspējīgas resursu apsaimniekošanas galvenie aspekti

Avots: ERP.

- 79** Viens no Kritiski svarīgo izejvielu akta galvenajiem mērķiem ir uzlabot kritisko izejvielu apritīgumu un papildināt spēkā esošos tiesību aktus par izejvielu apstrādi, tostarp Atkritumu pamatdirektīvu, Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu direktīvu, Atkritumu sūtījumu regulu un ES Bateriju regulu.

- 80** Aktā ieviešot nesaistošu reciklēšanas mērķrādītāju 25 % apmērā un vairākus pasākumus reciklēšanas prakses, aizstāšanas un resursefektivitātes uzlabošanai, Komisija izveidoja sistēmu, ar ko aptvert dažādus ilgtspējīgas resursu apsaimniekošanas aspektus. Galvenais pasākums paredz, ka dalībvalstīm ir jāizstrādā valsts apritīguma plāni. Šo plānu divu gadu termiņš stājas spēkā, tiklīdz Komisija ir pieņēmusi īstenošanas aktus, kuru mērķis ir precizēt to produktu, komponentu un atkritumu plūsmu sarakstu, kam ir ievērojams kritisko izejvielu atgūšanas potenciāls. Sākotnēji bija paredzēts šos aktus pieņemt līdz 2025. gada 24. maijam. Tomēr kavēšanās dēļ šie akti vēl nebija pieņemti līdz 2025. gada novembrim, un tas, iespējams, aizkavēja plānu sagatavošanu un īstenošanu.
- 81** Lai gan [Neto nulles emisiju industrijas akta](#) un *CRMA* mērķis ir stabilizēt atjaunīgās enerģijas piegādes ķēdi, stiprinot ES ražošanu ([1 pielikums](#)), tas neattiecas uz kritisko izejvielu aizstāšanu. Šis fakts ir pieminēšanas vērts, jo kritisko izejvielu neaptveršana ietekmē piegādes ķēdes segmentu, kurā KI aizstāšana ir visvairāk nepieciešama un kurā ražošanas nozare pēta risinājumus ([3. izcēlums](#)).

3. izcēlums

Kritisko izejvielu aizstāšanas piemēri

ES rūpniecība pēta aizstāšanas iespējas kritisko izejvielu līmenī. Piemēram, boksītu, ko izmanto saules enerģijas paneļos, var aizstāt ar nekritiskām izejvielām, piemēram, tēraudu, oglekļa šķiedrām un polimēriem. Ja aizstāšana kritisko izejvielu līmenī nav tehniski vai ekonomiski iespējama, var mainīt arī pašu tehnoloģiju: piemēram, vēja turbīnas varētu pāriet no pastāvīgo magnētu ģeneratoru izmantošanas uz konstrukcijām, kurās izmanto mazāk magnētu vai tos neizmanto vispār.

Avots: Taylor, N., Kuzov, T., Chatzipanagi, A., Carrara, S., Jakimow, M. un citi, [Deep dive on critical raw materials for solar photovoltaics in the EU](#), 2025; Edoardo Righetti, Vasileios Rizos, [CEPS in-depth analysis: Reducing supply risks for critical raw materials](#), 2024.

Nav ES mērķrādītāju, kas stimulētu visu kritisko izejvielu reciklēšanu

82 Kritisko izejvielu reciklēšanas mērķrādītāji ir iekļauti dažādos ES tiesību aktos (18. attēls).

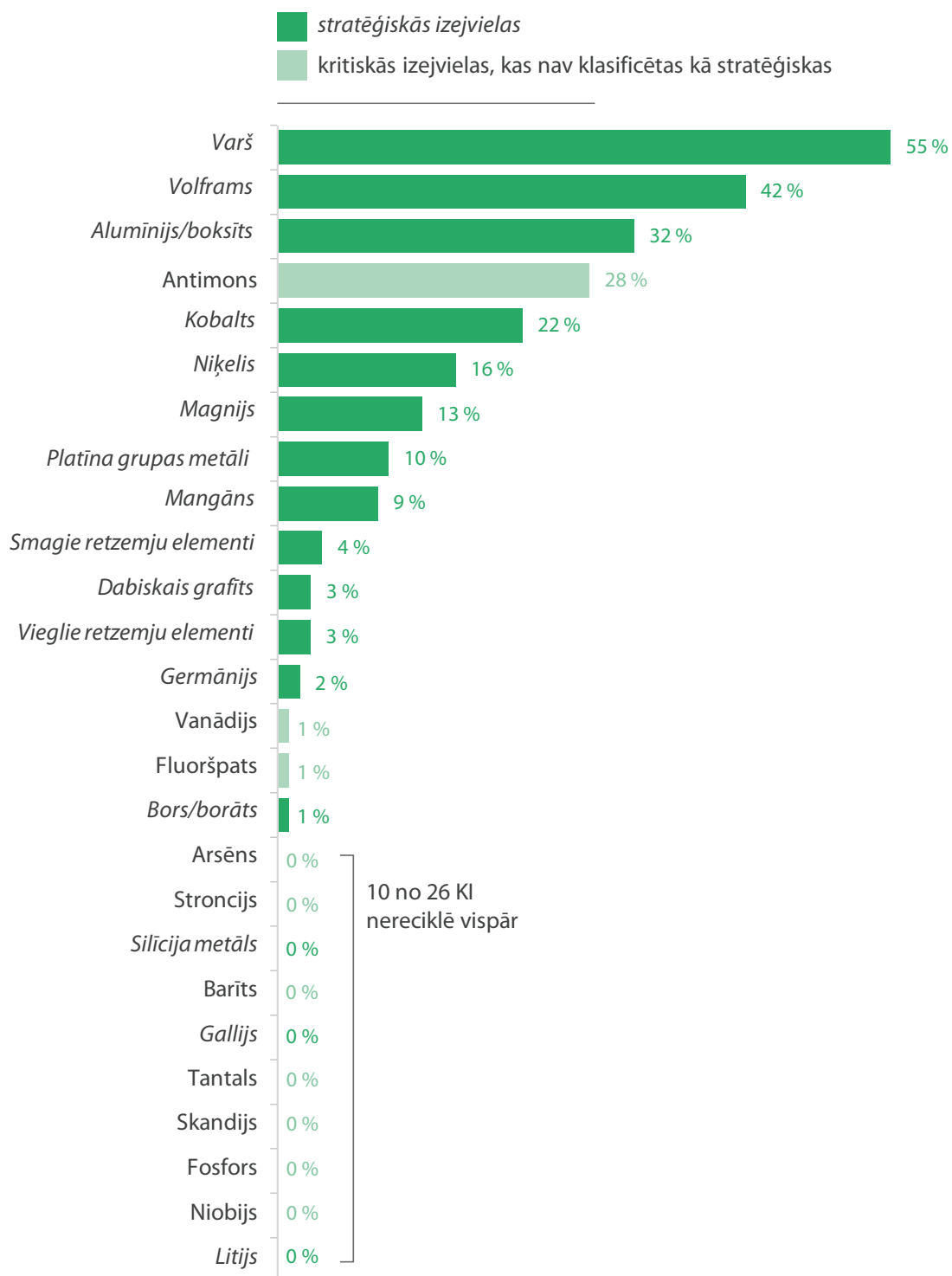
18. attēls | ES reciklēšanas, atgūšanas un atkritumu savākšanas mērķrādītāju sadrumstalotība

Regula/politika (termiņš)	Izejviela/atkritumi	Izejvielām specifiski mērķrādītāji		Vispārējais SI mērķrādītājs	Vispārējie reciklēšanas un atkritumu savākšanas mērķrādītāji		
CRMA (2030. g.)	Stratēģiskās izejvielas			✓			
Bateriju regula (2026., 2028., 2031., 2032. g.)	Kobalts, litijs, niķelis, varš (tikai atgūšanas mērķrādītājs)	✓	✓				
	Litija jonu akumulatori niķeļa-kadmija baterijas				✓		
Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu direktīva (Sākot no 2018. gada augusta – ik gadu)	Mājsaimniecības ierīces, IT un telekomunikācijas, fotoelementu paneli					✓	✓
Atkritumu pamatdirektīva (2025., 2030., 2035. g.)	Sadzīves atkritumi						✓
		Izejvielu atgūšana	Reciklētais saturs jaunās baterijās	Uz reciklēšanu balstīts patēriņš	Reciklēšanas efektivitāte	Atkritumu savākšana	Sagatavošana atkalizman- tošanai un reciklēšanai

Avots: ERP, pamatojoties uz ES tiesību aktiem.

83 Kritisko izejvielu aktā ir noteikts nesaistošs mērķis līdz 2030. gadam panākt, ka vismaz 25 % no ES stratēģisko izejvielu patēriņa tiek iegūti no reciklētiem avotiem. Jaunākie pieejamie dati liecina, ka daudzu kritisko izejvielu vidējais reciklēšanas ielaides rādītājs aprites cikla beigās joprojām ir zemāks par šo līmeni. No 26 izejvielām, kas vajadzīgas enerģētikas pārkārtošanai (3. attēls), 7 izejvielu reciklēšanas rādītājs ir no 1 % līdz 5 %, bet 10 izejvielas (tostarp litijs, gallijs un silīcija metāls) vispār netiek reciklētas (19. attēls).

19. attēls | ES-27: zems kritisko un stratēģisko izejvielu reciklēšanas līmenis

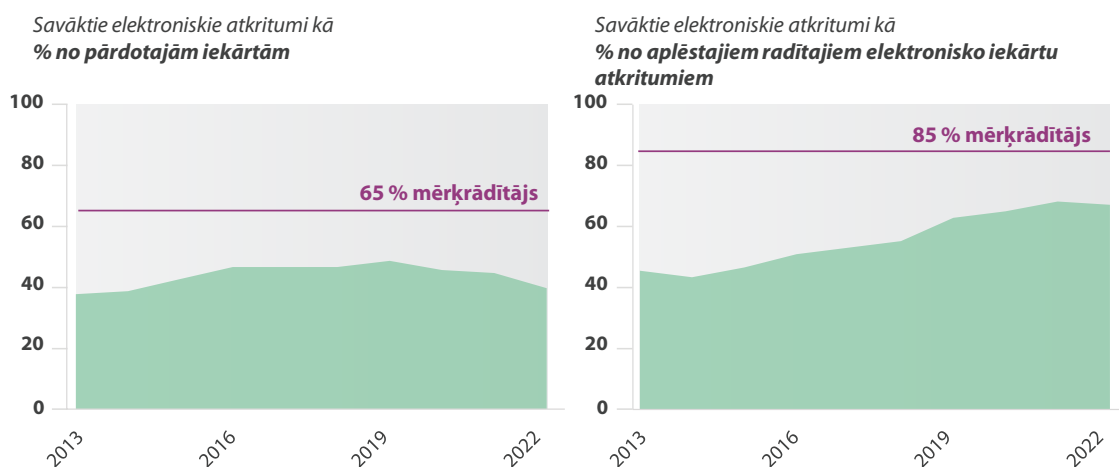

Avots: ERP, pamatojoties uz GROW ĢD pētījumu par ES kritiskajām izejvielām 2023. gadā (11. pielikums).

84 Ar [Bateriju regulu](#) tika ieviesti saistoši un konkrētiem materiāliem specifiski mērķrādītāji attiecībā uz dažu kritisko izejvielu (piemēram, kobalta, vara, litija, niķeļa) reciklēšanu. Tā arī noteica reciklēta satura mērķrādītājus dažāda veida baterijām, kas satur šīs izejvielas. Šie mērķrādītāji ir jāsasniedz laikposmā no 2026. līdz 2032. gadam. Mūsu īpašajā ziņojumā par [ES rūpniecības politiku akumulatoru jomā](#) norādīts, ka bateriju izejvielu sekundārie avoti, jo īpaši nolietotu bateriju reciklēšana, joprojām ir ierobežoti.

85 Vienā no mūsu iepriekšējiem apskatiem, konkrēti, [par ES darbībām un pašreizējiem izaicinājumiem](#) mēs konstatējām, ka elektronisko iekārtu atkritumi satur lielu daudzumu kritisko izejvielu. Lai gan tagad šie atkritumi tiek saražoti vairāk nekā jebkad agrāk, savākšanas rādītāji joprojām ir krietni zemāki par mērķrādītājiem, kas noteikti Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu direktīvā ([20. attēls](#)). Tādējādi kritiskās izejvielas šādos atkritumos tiek zaudētas ES ekonomikai. Lai palielinātu savākšanas rādītāju, Komisija sniedza [ieteikumus](#) dalībvalstīm. 2024. gadā tā arī sāka [pārkāpuma procedūras](#) pret 24 dalībvalstīm par to, ka tās nav sasniegušas Direktīvā noteiktos savākšanas un reciklēšanas mērķrādītājus.

20. attēls | ES nespēj sasniegt savākšanas mērķrādītājus

Avots: ERP, pamatojoties uz [Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu jomas foruma ziņojumu](#), 3.3. attēls, 2025.

86 Minētie ES mērķrādītāji (82.–85. punkts) efektīvi neveicina konkrētu kritisko izejvielu reciklēšanu.

- Saistošu mērķrādītāju trūkums attiecībā uz katru kritisko izejvielu nozīmē, ka pieprasījums pēc otrreizējām izejvielām (kas atgūtas no atkritumiem) joprojām ir neskaidrs un ieviešana tirgū lielā mērā ir brīvprātīga.
- Kritiski svarīgo izejvielu akta mērķrādītājs un lielākā daļa citu reciklēšanas mērķrādītāju galvenokārt ir balstīti uz ielaidi, un galvenā uzmanība ir pievērsta kopējam savākto vai reciklēšanai pārstrādāto atkritumu apjomam, nenošķirot konkrētus materiālus, piemēram, tradicionālos parastos metālus un nelielu daudzumu atsevišķu kritisko izejvielu. Līdz ar to reciklētājiem nav stimula atgūt konkrētas kritiskās izejvielas, jo īpaši tās, kuras ir grūtāk iegūt. Piemēram, retzemju elementi elektromotoros vai pallādijs iegultajā elektronikā parasti pēc sasmalcināšanas netiek atgūti¹⁰.
- Pašreizējais Elektrisko un elektronisko iekārtu atkritumu direktīvas satvars nenodrošina, ka elektroniskajās iekārtās esošās kritiskās izejvielas tiek savāktas un reciklētas ES ekonomikas labā.

Tirgus šķēršļi kritisko izejvielu reciklēšanai un regulatīvie šķēršļi kavē rūpniecības konkurētspēju

87 Lai gan kritisko izejvielu reciklēšanas sistēmas labi darbojas attiecībā uz izejvielām, kuras izmanto lielos apjomos, piemēram, alumīniju un varu, tās joprojām nav pietiekami attīstītas tām izejvielām, kuras izmanto mazos daudzumos vai kuras ir iestrādātas kompleksos produktos, jo reciklēšana bieži vien nav ekonomiski pamatota.

88 Saskaņā ar [Starptautiskās Enerģētikas aģentūras](#) sniegto informāciju apjomradītu ietaupījumu trūkums ir šķērslis efektīvai reciklēšanai un pasaules tirgus apstākļi apgrūtina Eiropas reciklētāju iespējas izmaksu ziņā konkurēt ar Ķīnas reciklētājiem. Tas ir saistīts ar Ķīnas vertikālo integrāciju, apjoma priekšrocībām un zemajām darbaspēka izmaksām. Mūsu diskusijas ar ieinteresētajām personām un veiktā dokumentu pārbaude liecina, ka galvenie elementi, kas kavē ES reciklēšanas nozares konkurētspēju, ir augstas pārstrādes izmaksas, kritisko izejvielu nepieejamība un tehnoloģiski šķēršļi, kā parādīts [21. attēlā](#).

¹⁰ Eiropas Komisija, *Innovative requirements could boost circular economy of plastics and critical raw materials in vehicles*.

21. attēls | Tirgus šķēršļi, kas kavē kritisko izejvielu reciklēšanas konkurētspēju

Zems savākšanas īpatsvars

- Ar KI bagātu atkritumu plūsmu (jo īpaši elektronika un baterijas), nepietiekama atdalīšana un savākšana ierobežotas vietējās infrastruktūras dēļ
- Atkritumi, kas satur KI, tiek eksportēti, tādējādi samazinot ES spēju atgūt un reciklēt kritiskās izejvielas iekšzēmē

Tehniskie izaicinājumi

- KI bieži vien ir ļoti nelielos daudzumos vai ir iestrādātas kompleksos ražojumos, tāpēc ieguve ir sarežģīta un neefektīva
- Mērogojamu un rentablu reciklēšanas tehnoloģiju trūkums

Lielas ražošanas izmaksas un ekonomiskā konkurence

- Lielas pārstrādes izmaksas (enerģija, darbaspēks) samazina KI reciklēšanas finansiālo dzīvotspēju
- Mazākas izmaksas un mazāk noteikumu rada trešo valstu uzņēmumiem konkurences priekšrocības
- Dārga nošķiršana un attīrīšana kavē investīcijas; jaunmateriāli bieži vien ir lētāki nekā reciklētas KI

Avots: ERP.

89 Turklāt pārskatītā [Atkritumu sūtījumu regula](#) nelikvidēja šķēršļus elektronisko atkritumu importam Eiropas Savienībā. 2024. gada [pētījumā](#)¹¹ arī norādīts, ka Regula apgrūtinā atkritumu pārvietošanu pār robežām ES teritorijā, kā rezultātā aptuveni **90 % atkritumu** tiek apstrādāti valstī, kurā tie radušies. Rūpniecības pārstāvji mums norādīja, ka spēkā esošo tiesību aktu par atkritumiem piemērošana dažādās dalībvalstīs arī atšķiras. Šādi šķēršļi ir problemātiski reciklēšanas iekārtām, kurām būtu vajadzīgi lielāki apjomradīti ietaupījumi, lai iegūtu pietiekamu daudzumu reģenerētu materiālu un lai tādējādi iekārtas būtu rentablas¹².

¹¹ Grabbe, H. un Léry Moffat, L., *A European circular single market for economic security and competitiveness*, Policy Brief 20/2024, Bruegel, 2024, 14. lpp.

¹² Lander un citi, *iScience 24, Financial viability of electric vehicle lithium-ion battery recycling*, 2023.

90 Komisija jau ir ieviesusi pasākumus, lai risinātu izaicinājumus, ar kuriem saskaras reciklēšanas nozare; tādi ir, piemēram, ES atkritumu stadijas izbeigšanas kritēriji alumīnijam un varam. Ar Kritiski svarīgo izejvielu aktu tiek ieviesti valstu pasākumi apritīguma jomā, lai stimulētu inovāciju. Šiem pasākumiem būtu jānodrošina ātrāka atļauju piešķiršana un jāatvieglo piekļuve finansējumam stratēģiskiem reciklēšanas projektiem. Turklāt Akts nosaka, ka kritisko izejvielu marķēšana tādiem produktiem kā vējturbīnas ir obligāta reciklēšanas atvieglošanai. Tāpat 2024. gada [Produktu ilgtspējas ekodizaina regula](#) nozīmē, ka ir jāiekļauj sīka informācija par materiālu sastāvu nolūkā uzlabot demontāžu, remontējamību un reciklēšanu. Tā arī reglamentēs daudzus energopatēriņu ietekmējošus ražojumus, piemēram, saules enerģijas paneļus, un no dizaina posma veicinās apritīgumu. Tomēr joprojām pastāv tirgus šķēršļi, kas ierobežo uz kritiskām izejvielām vērstu reciklēšanas darbību komerciālo dzīvotspēju.

ES stratēģisko projektu statuss var sniegt ieguvumus, taču daudzos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi Eiropas Savienībai

91 Kritiski svarīgu izejvielu aktā ir paredzēts stratēģiski svarīgu projektu instruments, ar ko palielināt ES spēju iegūt, pārstrādāt un reciklēt stratēģiskās izejvielas un dažādot importu. Lai projektus varētu kvalificēt kā stratēģiskus, tiem ir jāatbilst kritērijiem, kurus Komisija paziņojusi pieteikumu iesniedzējiem¹³ un ekspertiem¹⁴, proti, šādi projekti līdz 2030. gadam veicina ES piegādes drošību, ir tehniski īstenojami, nodrošina ilgtspēju un sociālo atbildību, sniedz pārrobežu ieguvumus un rada plašāku ietekmi vērtības ķēdē.

92 Pirmo uzaicinājumu iesniegt projektus Komisija izsludināja 2024. gada maijā. No [170 iesniegtajiem pieteikumiem](#) 77 attiecās uz ieguvu, 58 – uz pārstrādi, 30 – uz reciklēšanu un 5 – uz aizstāšanu. Komisija atlasīja 61 ES projektu (sagrupēts 47 [integrētos projektos](#)) un 14 projektus ārpus ES ([13 integrētos projektos](#)). 2025. gadā (septembrī) Komisija izsludināja vienu uzaicinājumu iesniegt priekšlikumus, neraugoties uz to, ka Akts paredz, sākot no 2025. gada, katru gadu izsludināt vismaz četrus atklātus uzaicinājumus.

¹³ GROW ĢD, *Strategic projects under the Critical Raw Materials Act Guide for Applicants*, 1.0. versija, 2024. gada 23. maijs.

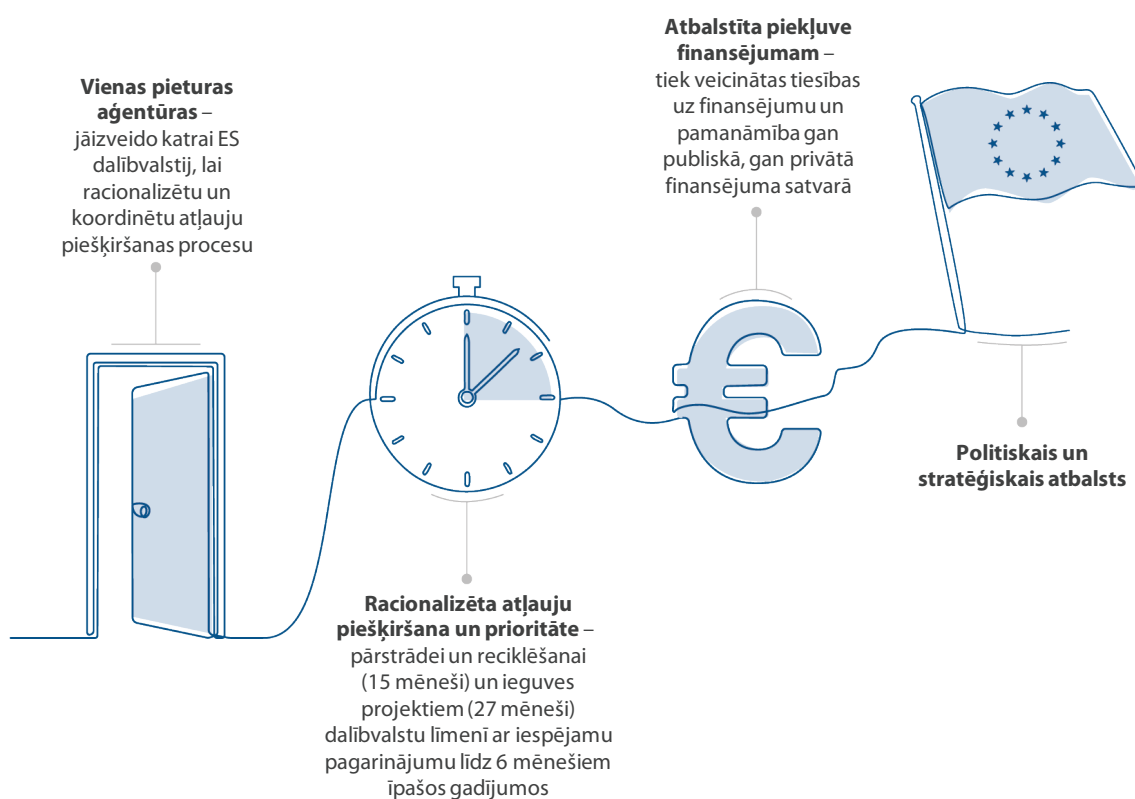
¹⁴ GROW ĢD, Uzaicinājums iesniegt pieteikumus stratēģiskajiem projektiem saskaņā ar Kritiski svarīgo izejvielu aktu. Pieteikumu novērtēšana – ekspertu brīfings, 2024. gada 10. oktobris.

- 93** Mēs novērtējam ieguvumus, ko sniedz projektu apzīmēšana par stratēģiskiem projektiem, un to, vai šie projekti var uzlabot ES KI piegādes drošību.

Stratēģiskā projekta apzīmējums var sniegt ieguvumus, bet joprojām pastāv problēmas saistībā ar atļauju piešķiršanu un finansēšanu

- 94** Ir iecerēts, ka projekta noteikšana par stratēģisku saskaņā ar Kritiski svarīgo izejvielu aktu veicinās tā īstenošanu (**22. attēls**).

22. attēls | Paredzamie ieguvumi no apzīmējuma “stratēģisks projekts”

Avots: ERP, pamatojoties uz CRMA.

- 95** Mūsu aptauja liecina, ka lielākā daļa dalībvalstu uzskata, ka stratēģiskajiem projektiem ir potenciāls ievērojami palielināt izejvielu ieguvu, pārstrādi un reciklēšanu iekšzemē. Tomēr stratēģiskie projekti ir vērsti uz stratēģiskajām izejvielām, nevis uz visām kritiskajām izejvielām. Tas nozīmē, ka, piemēram, projektus, kuros iesaistīts niobijs vai vanādijs, kas ir būtiski tīras enerģijas tehnoloģiju virzīšanai, nevar atzīt par stratēģiskiem.

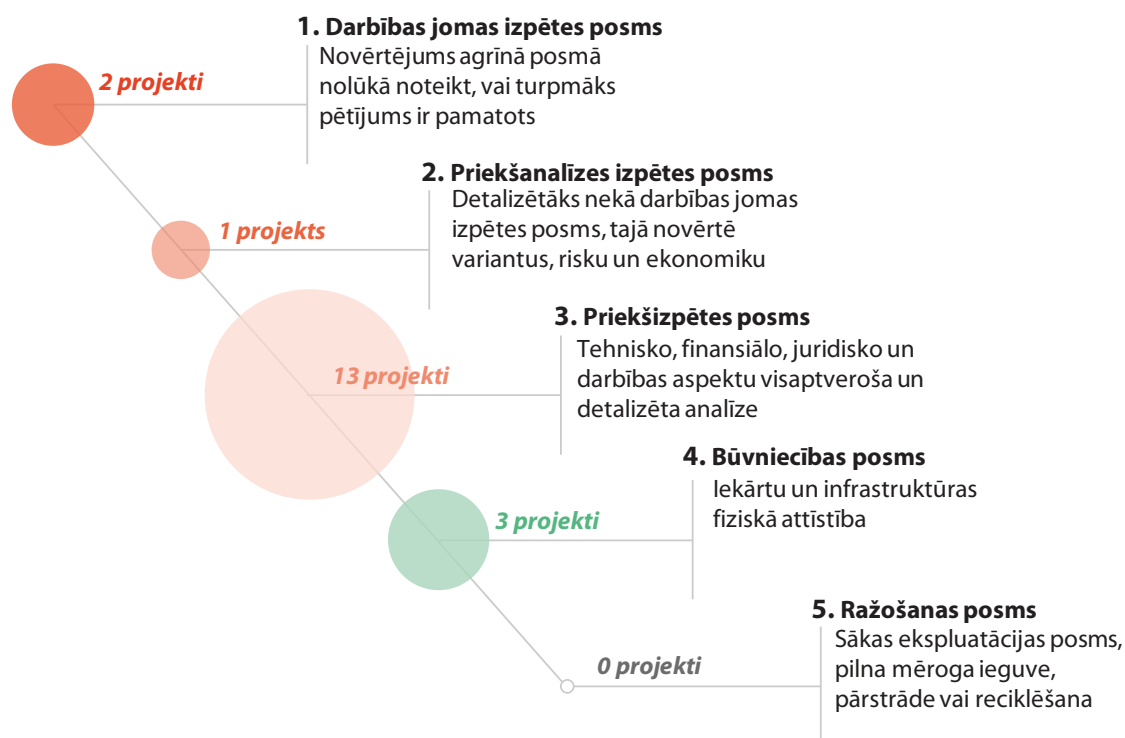
- 96** Akts paātrina atļauju piešķiršanu apstiprinātiem stratēģiskajiem projektiem, bet ne noraidītiem projektiem vai projektiem, kas vērsti uz citām kritiskajām izejvielām. Lai gan racionalizēta atļauju piešķiršana veicina ātrāku īstenošanu, galīgie termiņi ir atkarīgi no pārsūdzībām, kas nav iekļautas ierobežotajos atļauju piešķiršanas periodos. Mēs analizējām Komisijas novērtējumu par 19 atlasītiem stratēģisko projektu pieteikumiem un konstatējām, ka, neraugoties uz paredzēto paātrināto atļauju piešķiršanu, deviņos no tiem Komisija joprojām norādīja, ka atļauju piešķiršana ir viens no galvenajiem riskiem (*VII pielikums*). Turklāt, tā kā trešām valstīm Akta noteikumi nav saistoši, tajās netiek nodrošināta ātrāka atļauju piešķiršana.
- 97** *Neto nulles emisiju industrijas akta* pieteikumiem piemēro racionalizētu atzīšanu, ja tie jau ir finansēti no citiem ES līdzekļiem, piemēram, Inovāciju fonda, vai ja tie ir atzīti par nozīmīgiem Eiropas projektiem. Tas neattiecas uz stratēģisko projektu pieteikumiem saskaņā ar Kritiski svarīgo izejvielu aktu. Turklāt Aktā nav paredzēts nekāds ES finansējums stratēģiskajiem projektiem. 2025. gada jūlijā Komisija ierosināja regulu, ar ko izveido Eiropas Konkurētspējas fondu, kas ietvertu finansēšanas iespējas tieši stratēģiskajiem projektiem.
- 98** Publiskās finanšu iestādes pēdējā laikā ir kļuvušas aktīvākas šajā jomā. *Kritiski svarīgo izejvielu valdes apakšgrupas* sanāksmes par stratēģisko projektu finansēšanas koordinēšanu notika 2024. un 2025. gadā ar EIB un ERAB novērotāju statusā. Sešdesmit procenti atlasīto stratēģisko projektu pieteicās EIB finansējumam un konsultatīvajai palīdzībai.
- 99** Finansiālā dzīvotspēja nav nosacījums, lai saskaņā ar *CRMA* projektu izraudzītos par stratēģisko projektu¹⁵. Mūsu veiktā 19 stratēģisko projektu pieteikumu analīze norāda uz vienu gadījumu, kad projekta virzītājs iesniedza bankrota pieteikumu pēc projekta iekļaušanas stratēģisko projektu sarakstā. Mēs konstatējām vēl vienu projektu, kuram bija pozitīvs novērtējums, bet kurš netika atlasīts, jo projekta virzītājs bankrotēja, pirms Komisija bija publicējusi savu stratēģisko projektu sarakstu.

¹⁵ *CRMA*, 6. pants.

Daudzos stratēģiskajos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi Eiropas Savienībai

- 100** Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir uzsvērts, ka projektu pieteikumos jāiekļauj pierādījumi par to, ka tie jēgpilni veicina ES piegādes drošību un 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanu. Mēs konstatējam, ka lēmums atlasīt projektus “agrīnā attīstības posmā”, neprasot priekšlīgumus, var ierobežot to faktisko ieguldījumu 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanā.
- 101** Komisijas galīgais lēmums par to, vai projektu izvēlēties par stratēģisku, bija balstīts uz ekspertu novērtējumu. Analizējot ekspertu novērtējumu par 19 sekmīgiem projektu pieteikumiem, mēs konstatējam, ka 10 gadījumos aplēstā pilnā ražošanas jauda (pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēja pašdeklarācijām) tika plānota 2026.–2029. gadā, 3 gadījumos – 2030. gadā un 6 gadījumos – pēc 2030. gada – vienā gadījumā tā pat bija plānota 2039. gadā ([VII pielikums](#)).
- 102** Tomēr 2025. gadā, kad Komisija atlasīja projektus, lielākā daļa no tiem faktiski bija tikai agrīnā attīstības posmā, tāpēc ir maz ticams, ka tie būtiski veicinās 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanu. No otras puses, mēs apzinājām trīs nobriedušus projektus, kuriem ir lielas izredzes dot ieguldījumu 2030. gada mērķrādītāju sasniegšanā un kuri, ļoti iespējams, tiks turpināti neatkarīgi no tā, vai ES tos apstiprinās kā stratēģiskos projektu, jo tie jau bija būvniecības posmā ([23. attēls](#)). Tuvojoties 2030. gadam, ieguldījums mērķrādītāju sasniegšanā turpmākajos projektos kļūs arvien sarežģītāks ([92. punkts](#)).

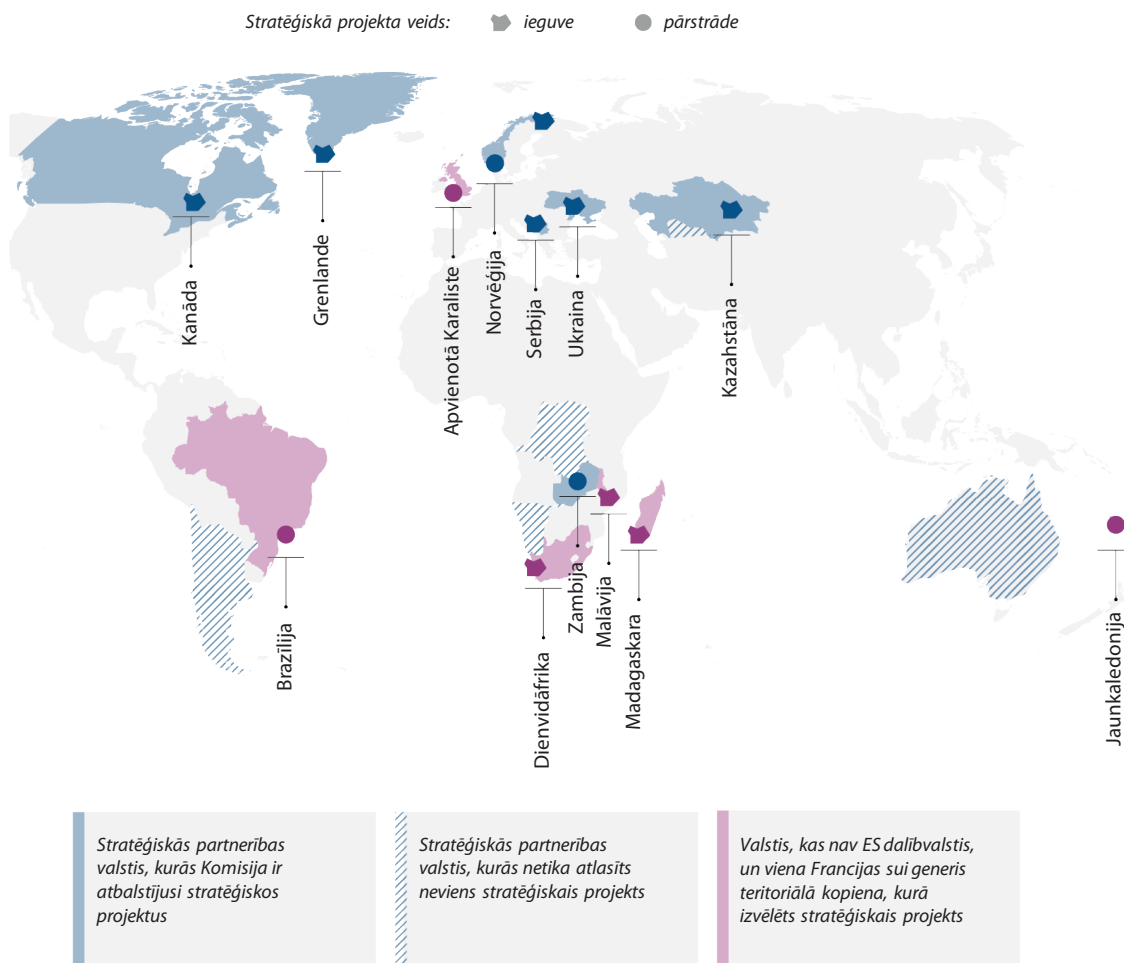
23. attēls | Lielākā daļa stratēģisko projektu joprojām ir attīstības sākumposmā

Avots: ERP, pamatojoties uz pieteikuma iesniedzēju pašdeklarācijām.

- 103** Mūsu veiktā analīze liecināja, ka mūsu 19 projektu pieteikumu izlasē 12 no tiem priekšlīgumi vai nu bija nodrošināti, vai – dažos gadījumos – nebija nepieciešami, jo galvenie klienti bija tie paši (vai saistītie) uzņēmumi. Pārējos septiņos gadījumos, tostarp četros gadījumos saistībā ar trešo valstu projektiem, tas tā nebija. Izvērtēšanas eksperti brīdināja, ka attiecībā uz šiem četriem projektiem, kas nav ES projekti, tas, ka nebija panākta vienošanās ar Eiropas klientu, rada nopietnu risku attiecībā uz ieguldījumu ES piegādes drošībā. Tomēr, neraugoties uz brīdinājumu, eksperti sniedza pozitīvu novērtējumu.
- 104** Kritiski svarīgo izejvielu aktā ir uzsvērts, cik svarīgi ir ņemt vērā trešās valstis, kurām ir ES sadarbības mehānismi, piemēram, stratēģiskās partnerības, nolūkā mazināt piegādes riskus. Lai gan šādas partnerības pastāvēšanai bija nozīme atlases procesā, mēs nevarējām izveidot skaidru saikni starp šīm partnerībām un 19 stratēģiskajiem projektiem, kurus Komisija nolēma atbalstīt. Saikne starp šiem diviem elementiem būtu vajadzīga, lai mazinātu piegādes riskus. Komisija atbalsta trešo valstu stratēģiskos projektus tikai 7 no 14 partnerības valstīm. Sešām no šīm valstīm kopā ar Komisiju ir izstrādāts izejvielu ceļvedis, taču mēs nevarējām noteikt skaidru saikni starp šajās valstīs atbalstīto stratēģisko projektu un ceļvežiem. Komisija arī nolēma atbalstīt stratēģiskos projektus piecās trešās valstīs, uz kurām neattiecas stratēģiskā partnerība (24. attēls), savukārt trijās partnervalstīs šādi projekti netika ierosināti.

24. attēls | Stratēģiskie projekti ārpus ES – aptvertās valstis

Avots: ERP, pamatojoties uz savu analīzi.

Šo ziņojumu 2025. gada 10. decembra sēdē Luksemburgā pieņēma I apakšpalāta, kuru vada Revīzijas palātas locekle *Joëlle Elvinger*.

Revīzijas palātas vārdā —

Tony Murphy
priekšsēdētājs

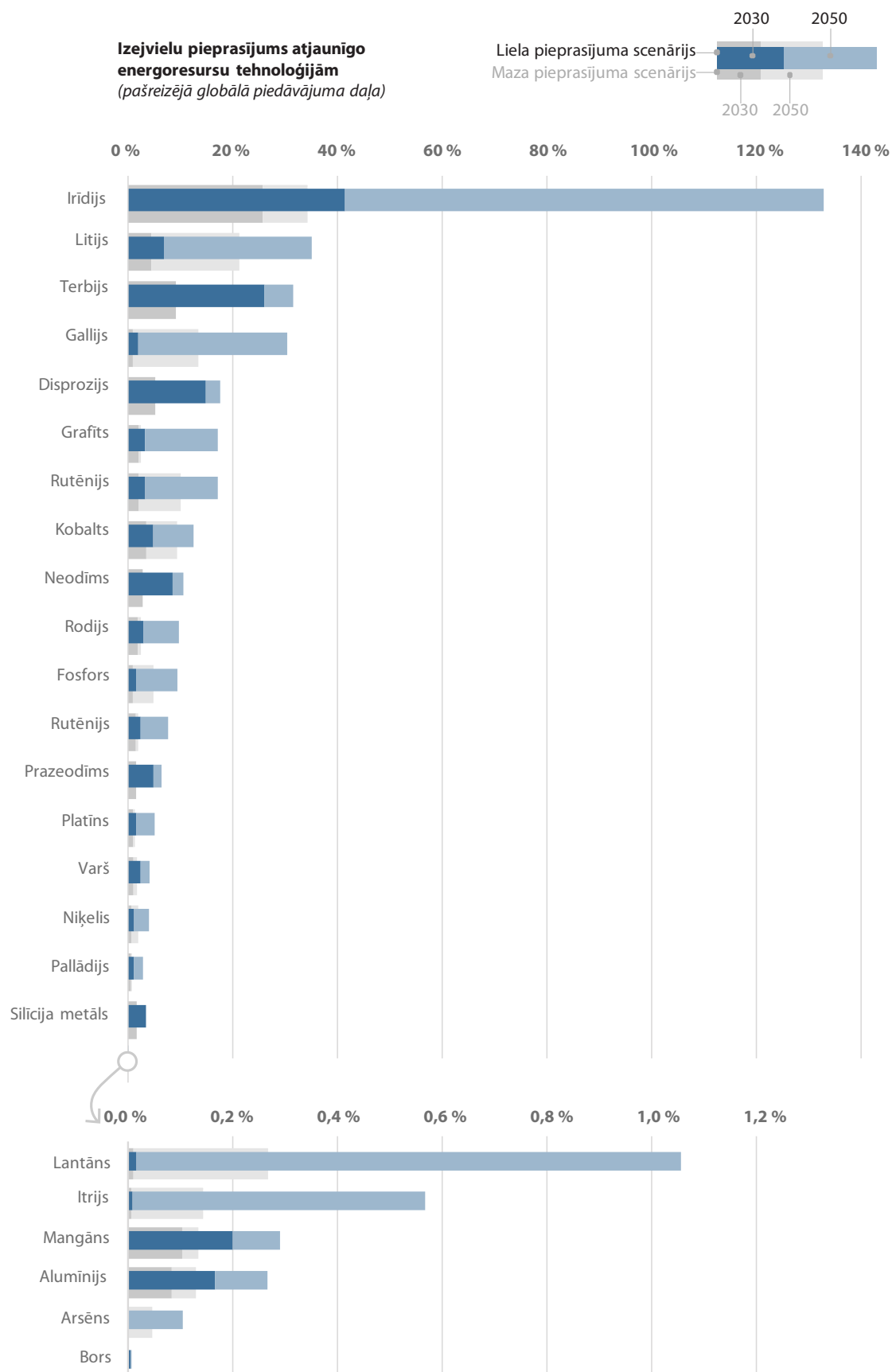
Pielikumi

I pielikums. Par revīziju

Kritisko izejvielu nozīme ES enerģētikas pārkārtošanā

- 01** Ņemot vērā ES apņemšanos līdz 2030. gadam samazināt siltumnīcefekta gāzu neto emisijas vismaz par 55 % un līdz 2050. gadam panākt neto nulles līmeni, kritiskajām izejvielām (KI) ir izšķiroša nozīme energosistēmas sekmīgā dekarbonizācijā. Tā kā vairāk nekā 75 % no ES emisijām rodas enerģijas ražošanā un izmantošanā, būtiska nozīme ir visaptverošai pārejai uz atjaunīgiem energoresursiem. KI ir izejvielas, kuras Komisija uzskata par būtiskām ES ekonomikai un kuras ir saistītas ar augstu piegādes risku. Ņemot vērā plānoto atjaunīgās enerģijas tehnoloģiju ieviešanu ES mērogā, paredzams, ka nepieciešamais šo izejvielu daudzums ievērojami palielināsies ([1. attēls](#)). ES ikgadējais pieprasījums pēc retzemju elementiem, ko izmanto vējturbīnu dzinējos, līdz 2030. gadam [var pieaugt seškārtīgi](#). Tāpēc ir kļuvis ļoti svarīgi nodrošināt to pieejamību. KI pieprasījumu var apmierināt ar diversificētu importu, iekšzemes sagādi un ilgtspējīgāku resursu pārvaldību.

1. attēls | Paredzamais ES pieprasījumu pēc kritiskajām izejvielām

Avots: ERP, pamatojoties uz JRC, *Supply chain analysis and material demand forecast in strategic technologies and sectors in the EU – A foresight study*, 2023.

- 02** Pēdējās divās desmitgadēs notikušās norises ir izgaismojušas ES stratēģisko neaizsargātību pret kritisko izejvielu piegādes traucējumiem. 2010. gadā, kad Ķīna piegādāja vairāk nekā 90 % no pasaules retzemju elementiem, tā noteica eksporta ierobežojumus¹, kā rezultātā pasaulē ievērojami pieauga cenas un radās piegādes deficīts².
- 03** Tas atklāja ES lielo atkarību no viena ārējā piegādātāja attiecībā uz izejvielām, kas ir būtiskas pārejai uz tīru enerģiju. Tajā pašā laikā arvien straujāks globālais pieprasījums, ko veicina zaļā un digitālā pārkārtošanās, politiskā nestabilitāte vairākās ar resursiem bagātās valstīs un piegādes ķēžu koncentrētais raksturs vēl vairāk palielināja piegādes pārtraukumu risku³.

ES politikas satvars

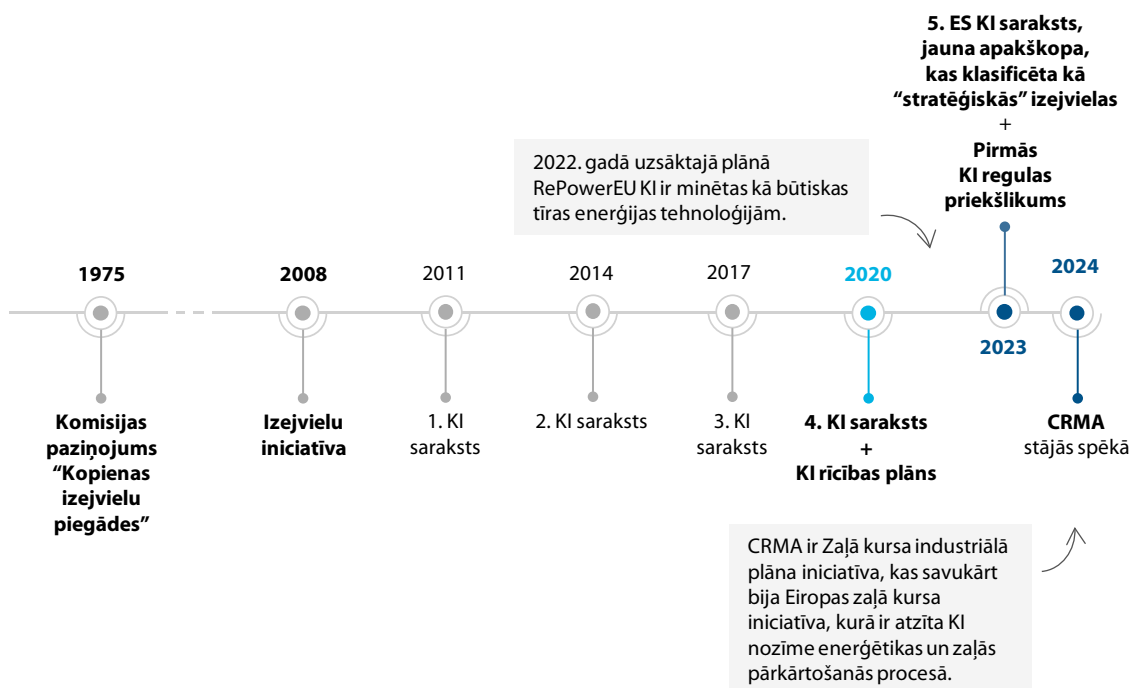
- 04** Reagējot uz pieaugošajām bažām par ES atkarību kritisku izejvielu saņemšanā no trešām valstīm, Eiropas Komisija veica pasākumus, lai ilgtermiņā nodrošinātu to drošu piegādi. Lieli izejvielu piegādes riski jau bija ietverti Komisijas 1975. gada paziņojumā “[Kopienas izejvielu piegādes](#)”, kam sekoja [ES izejvielu iniciatīva](#) 2008. gadā, ar kuru tika ieviesti 10 riska mazināšanas pasākumi, tostarp viens attiecībā uz kritisku izejvielu definēšanu. Pirmais šāds saraksts tika publicēts 2011. gadā, un tam sekoja pieci citi saraksti. [2. attēlā](#) ir parādītas ES galvenās KI iniciatīvas.

¹ [WTO dispute settlement; The disputes; DS395](#).

² [Rohstoffinformationen 61, 2025. Seltene Erden, Projekte-Förderung-Weiterverarbeitung](#).

³ [ESAO, Global Material Resources Outlook to 2060](#).

2. attēls | Galvenās kritisko izejvielu iniciatīvas

Avots: ERP.

- 05** 2020. gadā sākās galvenās iniciatīvas attiecībā uz kritiskajām izejvielām, kas ir būtiskas gan ES enerģētikas pārkārtošanai, gan tehnoloģiskās un rūpnieciskās konkurētspējas saglabāšanai. 2020. gada septembrī Komisija pieņēma KI rīcības plānu — politikas dokumentu, kurā ierosināti 10 pasākumi piegādes risku novēršanai. Tajā tika noteikts ceļš uz saskaņotāku ES pieeju un jauns uzsvars tika likts uz iekšzemes sagādi, resursu efektīvu izmantošanu un stratēģiskām partnerībām ar trešām valstīm.
- 06** Kritiski svarīgo izejvielu akta mērķis ir izveidot drošas un noturīgas piegādes ķēdes, vienlaikus nodrošinot sociālo un vides aizsardzību, dažādojot izejvielu importu un uzlabojot KI ilgtspēju un apritīgumu ES tirgū. Akta galvenā iezīme ir Komisijas atlasīto "stratēģisko projektu" atzīšana un atbalstīšana stratēģisko izejvielu vērtības ķēdē.

07 Ar Aktu tika ieviesta jauna KI apakškopa – stratēģiskās izejvielas (SI). Šis jaunais jēdziens attiecas uz izejvielām, kas ir vissvarīgākās stratēģiskajām tehnoloģijām, kuras izmanto zaļiem, digitāliem, aizsardzības un kosmiskās aviācijas lietojumiem. Akts arī ieviesa nesaistošus skaitļos izsakāmus SI mērķrādītājus, lai stiprinātu ES autonomiju izejvielu piegādē nolūkā nodrošināt, ka līdz 2030. gadam:

- vismaz 10 % ES patērēto gada stratēģisko izejvielu tiek iegūtas iekšzemē;
- vismaz 40 % SI tiek apstrādātas Eiropas Savienībā;
- vismaz 25 % SI ir no reciklētiem materiāliem;
- ne vairāk kā 65 % no jebkuras SI gada ES patēriņa ieved no vienas valsts, kas nav ES dalībvalsts.

08 Lai gan *CRMA* stiprina KI piegādi, 2024. gada [Neto nulles emisiju industrijas akts](#) ir vērsts uz ES tīro tehnoloģiju ražošanas jaudas palielināšanu. Kopā šie tiesību akti ir paredzēti, lai nodrošinātu visaptverošu pieeju piegādes ķēdes stabilitātes nodrošināšanai atjaunīgās enerģijas nozarē 2030. gadā un pēc tam.

Atbildības sadalījums

- 09** Komisija ierosina Eiropas Parlamentam un Padomei ar KI saistītus ES tiesību aktus. Tā atjaunina ES sarakstu un kopā ar dalībvalstīm īsteno KI rīcības plānu. Komisija arī pārrauga attiecīgās finansēšanas programmas un nodrošina finansējumu (kopā ar dalībvalstīm). *CRMA* ir noteikts, ka Komisijai ir jāuzrauga ar KI saistītie piegādes riski, jābrīdina ieinteresētās personas piegādes traucējumu riska gadījumā un jānovērtē un jāapstiprina stratēģisko projektu pieteikumi.
- 10** Kritisko izejvielu politikas īstenošanā ir iesaistītas vairākas struktūras dalībvalstīs un Komisijā. Iekšējā tirgus, rūpniecības, uzņēmējdarbības un MVU ģenerāldirektorāts (GROW ĢD) ir par vispārējo politiku atbildīgā struktūra. Citi ģenerāldirektorāti ir iesaistīti konkrētos aspektos (ENER ĢD, ENV ĢD, INTPA ĢD, TRADE ĢD, JRC) vai finansējuma pārvaldībā (ECFIN ĢD, NEAR ĢD, REGIO ĢD, RTD ĢD un *SG REFORM*).

Revīzijas tvēruma un pieeja

- 11** Mūsu revīzijas mērķis bija novērtēt, vai ES līmeņa darbības nodrošina ilgtermiņā drošu KI piegādi ES enerģētikas pārkārtošanai. Mēs koncentrējāmies uz Komisijas lomu. Mūsu revīzija aptvēra ar KI saistīto finansējumu 2014.–2020. gada un 2021.–2027. gada plānošanas periodā.

- 12** Mēs pārbaudījām Komisijas darbu līdz 2025. gada oktobrim. Mūsu analizē galvenā uzmanība tika pievērsta trim galvenajiem elementiem, kas ir būtiski *CRMA* mērķu sasniegšanai: importa dažādošanai nolūkā samazināt atkarību, iekšzemes ražošanas paplašināšanai un resursu ilgtspējīgas izmantošanas nodrošināšanai. Mēs pārbaudījām, kā galvenie ES sadarbības mehānismu veidi ar trešām valstīm (piemēram, stratēģiskās partnerības) palīdzēja padarīt KI importu daudzveidīgāku. Mēs arī novērtējām ES centienus attīstīt kritisko izejvielu ieguvu un pārstrādi Eiropā ar mērķi samazināt atkarību no ārējiem piegādātājiem. Turklāt mēs analizējām iniciatīvas, kuru mērķis ir uzlabot apritīgumu, resursefektivitāti un aizstāšanu. Mēs arī rūpīgāk aplūkojām, kā ir izveidoti ES izejvielu saraksti un mērķrādītāji un vai Komisija var pierādīt ES finansējuma ietekmi uz kritisko izejvielu piegādi. Visbeidzot, mēs novērtējām, vai ES stratēģiskie projekti var palielināt kritisko izejvielu piegādes drošību Eiropas Savienībā – šajā nolūkā analizējām Komisijas atlasīto 19 projektu izlasi.
- 13** Mēs arī apspriedāmies ar daudzām ieinteresētajām personām, tostarp starptautiskām organizācijām (piemēram, *IEA*), NVO, nozares pārstāvjiem, pētniecības institūtiem un iestādēm divās dalībvalstīs. **3. attēlā** ir redzams, kā mēs ieguvām pierādījumus apsvērumu formulēšanai.

3. attēls | Paveiktais revīzijas darbs

Mēs caurskatījām	- Komisijas darbu un Komisijas ģenerāldirektorātu (ENER ĢD, ENV ĢD, GROW ĢD, INTA ĢD, JRC, TRADE ĢD) un Eiropas Vides aģentūras iekšējo dokumentāciju - Veicām dokumentāru pārbaudi par pētījumiem un citiem ziņojumiem KI jomā
Mēs analizējām	- Galvenos datus - Komisijas novērtējumu par stratēģisko projektu pieteikumiem. 19 projektu izlase tika izveidota tā, lai aptvertu dažādus projektu veidus (ieguve, pārstrāde, reciklēšana un aizstāšana), un tajā ietilpst gan ES, gan trešo valstu projekti - Komisijas darbu pie stratēģiskām partnerībām, kas saistītas ar KI, un attiecīgiem tirdzniecības nolīgumiem ar trešām valstīm
Mēs iztaujājām	- Dažādu Komisijas ģenerāldirektorātu (ENER ĢD, ENV ĢD, GROW ĢD, INTA ĢD, JRC, TRADE ĢD) un Eiropas Vides aģentūras darbiniekus - Pārstāvjus no divu dalībvalstu (Vācijas un Zviedrijas) izlases. Dalībvalstis atlasījām, ņemot vērā to pieredzi kritisko izejvielu pārvaldībā un atjaunīgo energoresursu enerģijas izmantošanā
Mēs apspriedāmies ar	- EIB, IEA, IRENA un ESAO - Zinātniekiem, nozares pārstāvjiem un NVO apspriedē ar ieinteresētajām personām
Mūsu aptauja aptvēra	Visas dalībvalstis

Avots: ERP.

II pielikums. Pārbaudīto izejvielu skaits kopš 2011. gada ir palielinājies

Atsevišķas izejvielas		
Agregāti	Hēlijs	Rēnijs
Alumīnijs/boksīts	Ūdeņradis	Skandijs
Antimons	Indijs	Selēns
Arsēns	Dzelzs rūda	Sērs
Barīts	Kriptons	Potaša
Bentonīts	Svins	Kvarca smiltis
Berilijs	Kaļķakmens	Silīcija metāls
Bismuts	Zelts	Sudrabs
Bors	Ģipšakmens	Stroncijs
Kadmījs	Litījs	Taļks
Hroms	Magnezīts	Tantals
Kaolīna māls	Magnijs	Telūrs
Kobalts	Mangāns	Alva
Koksa ogles	Molibdēns	Titāns
Varš	Dabīgais grafijs	Volframs
Diatomīts	Neons	Vanādijs
Laukšpats	Niķelis	Ksenons
Fluoršpats	Niobijs	Cinks
Gallijs	Perlīts	Cirkonijs
Germānijs	Fosfors	Titāns
Hafnijs	Fosfātieži	
Platīna grupas metāli (PGM)		
Iridijs	Platīns	Rutēnijs
Pallādijs	Rodījs	
Retzemju elementi (RZE)		
Vieglie RZE	Smagie RZE	
Cērijs	Disprozijs	Lutēcijs
Lantāns	Erbijs	Terbijs
Neodīms	Eiropijs	Tūlijs
Prazeodīms	Gadolinījs	Iterbijs
Samārijs	Holmijs	Ittrijs
Biotiskie materiāli		
Dabiskais kaučuks	Dabiskais korķis	Apalkoks
Sapeles koksne	Dabiskais tikkoks	

Izejvielas, uz kurām attiecas 2014. gada novērtējums, bet ne 2011. gada novērtējums

Izejvielas, uz kurām attiecas 2017. gada novērtējums, bet ne 2014. gada novērtējums

Izejvielas, uz kurām attiecas 2020. gada novērtējums, bet ne 2017. gada novērtējums

Izejvielas, uz kurām attiecas 2023. gada novērtējums, bet ne 2020. gada novērtējums

Avots: ERP, pamatojoties uz GROW ĢD pētījumu par ES kritiskajām izejvielām 2023. gadā (11. pielikums).

III pielikums. Reciklēšanas dati – novecojuši un nepilnīgi

Kritiskuma novērtēšanai tiek izmantoti vairāki reciklēšanas datu avoti. Datu kvalitāte ir uzlabojusies, jo īpaši pateicoties [Komisijas materiālu sistēmu analīzei](#). Tomēr attiecībā uz 15 no 45 izejvielām tika izmantoti tikai globālie dati. Attiecībā uz 11 izejvielām atsaucis gads vērtības noteikšanai ir agrāks par 2020. gadu.

Izejviela	Vērtība	Tvērums	Publikācija	Atsauces gadi	Avots
Alumīnijs	32 %	Pasaulē	2018	2018	Starptautiskais Alumīnija institūts
Antimons	28 %	ES	2023	2016–2020	Komisija
Arsēns	0 %	ES	2013		Apvienoto Nāciju Organizācijas Vides programma
Barīts	0 %	ES-27	2021	2012–2016	Komisija
Borāts	1 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Cērijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Kobalts	22 %	ES-28	2020	2012–2016	Komisija
Varš	55 %	ES-27	2023		Starptautiskā Vara asociācija
Disprozijs	0 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Erbijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Eiropijs	1 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Fluoršpats	1 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Gadolinjs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Gallijs	0 %	ES	2023	2016–2020	Komisija
Germānijs	2 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Holmijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Irīdijs	2 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Lantāns	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Litijs	0 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Lutēcijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Magnijs	13 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Mangāns	9 %	ES-27	2020	2012–2016	Komisija
Dabiskais grafijs	3 %	ES-27	2020	2012–2016	Komisija
Neodīms	1 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Niķelis	16 %	ES-27	2020	2012–2016	Komisija
Niobijs	0 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Pallādijs	10 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Fosfors	0 %	ES	2021	2012–2018	Komisija
Platīns	11 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Prazeodīms	10 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Rodijs	24 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Rutēnijs	2 %	Pasaulē	2022	2022	Ekspertu novērtējums
Samārijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Skandījs	0 %	ES-28	2021	2012–2016	Komisija
Silīcija metāls	0 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija
Stroncijs	0 %	Pasaulē	2022	2022	ASV Ģeoloģiskais apsekojums
Tantals	13 %	ES-27	2021	2012–2016	Komisija
Terbijs	6 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Tūlijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Vanādijs	1 %	ES-27	2021	2012–2016	Komisija
Terbijs	1 %	Pasaulē	2023	2016–2020	Komisija
Itrijs	31 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Volframs	42 %	ES-28	2023	2016–2020	Komisija
Bismuts	0 %	ES-27	2021	2012–2018	Komisija
Titāns	1 %	ES-27	2023	2016–2020	Komisija

IV pielikums. Ierobežots tirdzniecības datu aptvērums un granularitāte

Pieejamie tirdzniecības dati liecina, ka pašreizējie tirdzniecības kodi ne vienmēr ļauj nošķirt atsevišķas izejvielas, kā arī to ražošanas posmus, piemēram, attiecībā uz retzemju elementiem (gan vieglajiem RZE, gan smagajiem RZE). Tirdzniecības dati var ietvert arī KI no primārajiem un sekundārajiem avotiem, piemēram, platīna grupas metāliem. Attiecībā uz dažām KI nav aptverts vai nu ieguves, vai pārstrādes posms.

KI	Tirdzniecības kodu skaits		
	Ieguve	Pārstrāde	
Magnijs	0	2	Attiecībā uz četrām KI nav aptverts vai nu ieguves, vai pārstrādes posms
Silīcija metāls	0	2	
Skandijs	0	2	
Niobijs	(1)	1	
Stroncijs	1	0	Komisijas novērtējumam nevar izmantot trīs tirdzniecības kodus to augstā apkopojuma līmeņa dēļ
Koksa ogles	1	1	
Litijs	1	2	
Antimons	1	2	
Berilijs	1	2	Trīs tirdzniecības kodus, ko izmanto Komisijas novērtējumam, dažādas KI ir sagrupētas kopā
Titāns	1	2	
Varš	1	4	
Alumīnijs	1	5	
Volframs	1	5	* Nav atsevišķu tirdzniecības kodu: Viegļie RZE: neodīms, samārijs Smagie RZE: gadolīnijs, holmijs, lutēcijs, terbijs, tūlijs, iterbijs, itrijs
Borāts	1	9	
Kobalts	2	3	
Mangāns	2	3	
Grafīts	2	4	* Nav atsevišķu tirdzniecības kodu: Viegļie RZE: neodīms, samārijs Smagie RZE: gadolīnijs, holmijs, lutēcijs, terbijs, tūlijs, iterbijs, itrijs
Fosfātieži/fosfors	2	7	
Niķelis	2	7	
Smagie RZE*	3	2	
Viegļie RZE*	3	4	Attiecībā uz 27 KI ieguves un pārstrādes posmu (attiecīgā gadījumā) aptver vismaz viens tirdzniecības kods
Barīts	2	nav pārstrādāts	
Laukšpats	2	nav pārstrādāts	
Fluoršpats	2	neietilpst tvērumā	
Tantals	pēc produkta	1	Attiecībā uz 27 KI ieguves un pārstrādes posmu (attiecīgā gadījumā) aptver vismaz viens tirdzniecības kods
Gallijs	pēc produkta	1	
Arsēns	pēc produkta	2	
Hafnijs	pēc produkta	2	
Vanādijs	pēc produkta	3	Attiecībā uz 27 KI ieguves un pārstrādes posmu (attiecīgā gadījumā) aptver vismaz viens tirdzniecības kods
Bismuts	pēc produkta	4	
Germānijs	pēc produkta	2+(2)	
Platīna grupas metāli	pēc produkta	7	

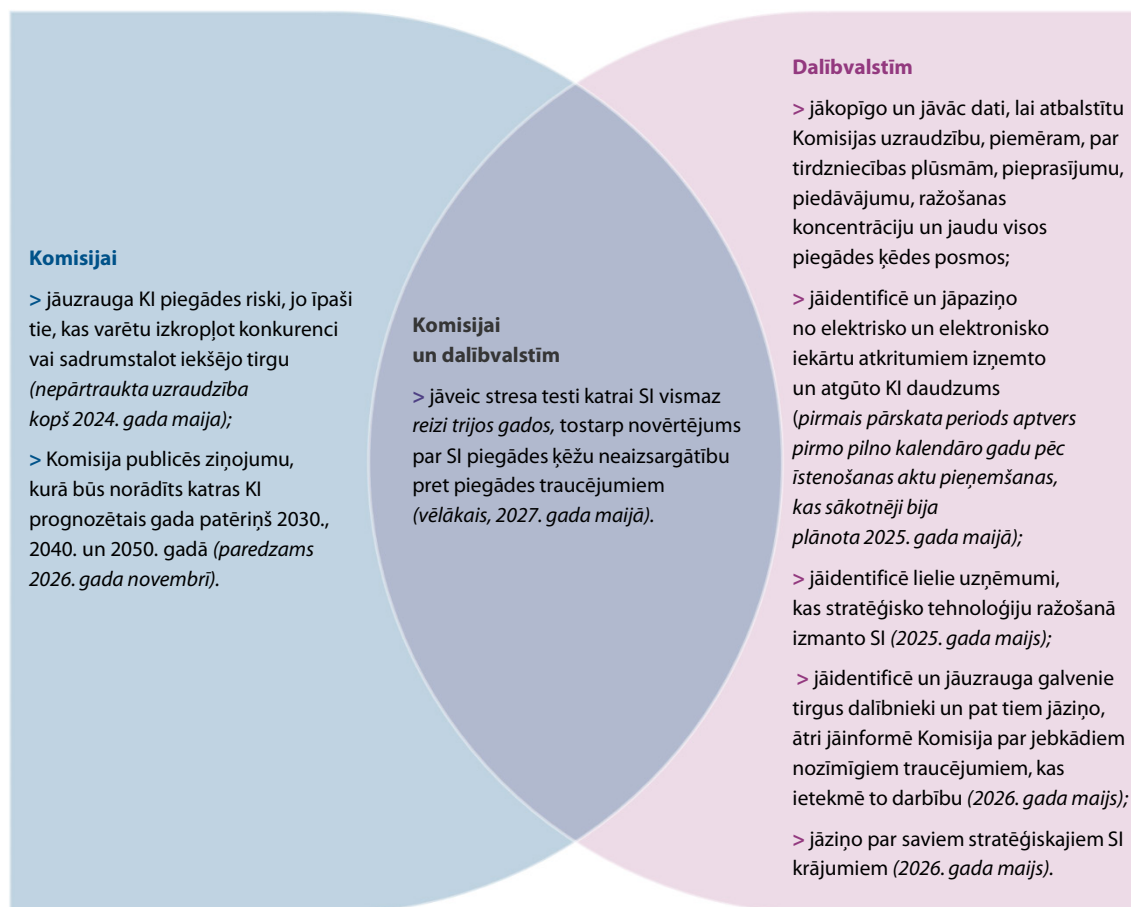
Avots: ERP analīze, pamatojoties uz Komisijas sniegto informāciju.

V pielikums. Kritisko izejvielu un stratēģisko izejvielu sarakstu salīdzinājums

KI	ES saraksts	Austrālijas saraksts	ASV saraksts	Indijas saraksts	Japānas saraksts	Dienvidkorejas saraksts	Apvienotās Karalistes saraksts
Antimons	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Arsēns	Jā	Jā	Jā	Nē	Nē	Nē	Nē
Barīts/bārijs	Jā	Nē	Jā	Nē	Jā	Nē	Nē
Boksīts/alumīnijs	Jā	Jā	Jā	Nē	Nē	Jā	Nē
Bors	Jā	Nē	Nē	Nē	Jā	Nē	Nē
Kobalts	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Varš	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Jā	Nē
Fluors, fluoršpats	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Nē
Gallijs	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Germānijs	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Nē
Grafīts, dabiskais grafīts	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā
Litijs	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Magnijs	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā
Mangāns	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Nē
Niķelis	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē
Niobijs	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Fosfors	Jā	Jā	Nē	Jā	Nē	Nē	Nē
Platina grupas metāli	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Retzemju elementi (gan vieglie, gan smagie)	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Skandijs	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Nē	Nē
Silīcijs	Jā	Jā	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā
Stroncijs	Jā	Nē	Nē	Jā	Jā	Jā	Nē
Tantals	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Volframs	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Vanādijs	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Indijs	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā	Jā
Telūrs	Nē	Jā	Jā	Jā	Jā	Nē	Jā

Avots: ERP, pamatojoties uz [Austrālijas Rūpniecības, zinātnes un resursu departamenta](#) sniegto informāciju, 2024.

VI pielikums. CRMA uzraudzības prasības

Avots: ERP, pamatojoties uz CRMA.

VII pielikums. 19 atlasīto projektu izlases analīze

Projekta veids	Projekta posms	Paredzamais ražošanas sākuma datums*	Paredzamais pilnas jaudas datums*	Ekspertu novērtējums par atļauju piešķiršanas riskiem
Reciklēšana	Priekšizpēte	1.9.2026.	1.1.2029.	Atļauju piešķiršana rada lielāku risku attiecībā uz paredzēto termiņu
Ieguve	Priekšizpēte	30.11.2026.	31.3.2027.	–
Ieguve	Priekšizpēte	1.11.2028.	1.5.2029.	Ļoti augsta riska faktors: atļauju trūkums (visas attiecīgās atļaujas vēl nav pieprasītas)
Ieguve	Priekšizpēte	1.9.2029.	1.1.2031.	Faktori un riski, kas varētu apgrūtināt paredzētā ražošanas mērķrādītāja sasniegšanu līdz 2030. gadam
Pārstrāde	Priekšizpēte	1.12.2029.	1.1.2031.	Prognozē par zemu novērtēts atļauju izsniegšanas faktiskais ilgums
Pārstrāde	Priekšizpēte	19.5.2024.	28.11.2030.	–
Ieguve	Tvēruma pētījums	1.6.2028.	1.6.2030.	Atļaujas vēl nav pieprasītas, projekts ir iepriekš apstiprināts
Pārstrāde	Priekšanalīze	1.6.2028.	1.6.2030.	Priekšanalīze, pieprasītas atļaujas
Ieguve	Priekšizpēte	1.1.2028.	1.1.2029.	–
Ieguve	Priekšizpēte	1.6.2030.	1.6.2033.	Bažas saistībā ar atļauju piešķiršanas procesu
Pārstrāde	Priekšizpēte	1.9.2026.	1.9.2026.	Informācija par projekta atļaujas statusu nav sniegta
Pārstrāde	Būvniecība	30.10.2027.	30.5.2029.	–
Pārstrāde	Priekšizpēte	17.8.2026.	1.10.2029.	–
Ieguve	Priekšizpēte	1.4.2026.	1.10.2029.	–
Reciklēšana	Priekšizpēte	1.1.2029.	1.1.2032.	–
Ieguve	Tvēruma pētījums	1.1.2037.	1.1.2039.	–
Aizstāšana	Būvniecība	1.1.2026.	1.7.2028.	–
Ieguve	Priekšizpēte	18.6.2027.	16.12.2027.	–
Ieguve	Ražošana	1.3.2026.	1.3.2036.	Būvniecības un pārstrādes atļaujas vēl nav nodrošinātas

* projekta virzītāja aplēse

Avots: ERP analīze, kuras pamatā ir ekspertu novērtējums par stratēģisko projektu pieteikumiem.

Saīsinājumi

Saīsinājums	Definīcija/skaidrojums
CINEA	Eiropas Klimata, infrastruktūras un vides izpildaģentūra
CLIMA ĢD	Klimata politikas ģenerāldirektorāts
CRMA	Kritiski svarīgo izejvielu akts
ECFIN ĢD	Ekonomikas un finanšu lietu ģenerāldirektorāts
EIB	Eiropas Investīciju banka
ENV ĢD	Vides ģenerāldirektorāts
ERAB	Eiropas Rekonstrukcijas un attīstības banka
GROW ĢD	Iekšējā tirgus, rūpniecības, uzņēmējdarbības un MVU ģenerāldirektorāts
INTPA ĢD	Starptautisko partnerību ģenerāldirektorāts
JRC	Kopīgais pētniecības centrs (Eiropas Komisijas zinātnes un zināšanu dienests)
KI	kritiskās izejvielas
NEAR ĢD	Kaimiņattiecību politikas un paplašināšanās sarunu ģenerāldirektorāts
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija
REGIO ĢD	Reģionālās politikas un pilsētpolitikas ģenerāldirektorāts
RTD ĢD	Pētniecības un inovācijas ģenerāldirektorāts
SG REFORM	Reformu un investīciju darba grupa
SI	Stratēģiskās izejvielas

Glosārijs

Termins	Definīcija/skaidrojums
Aprītīgums	Politika vai prakse produktu un resursu atkalizmantošanai vai reģenerēšanai visā vērtības ķēdē, lai samazinātu atkritumu daudzumu.
ES ilgtspējas taksonomija	ES klasifikācijas sistēma, kas apraksta to, kādā mērā saimnieciskās darbības veidi ir vidiski ilgtspējīgi.
Ieguve	Šā ziņojuma kontekstā rūdu, izrakteņu un augu produktu atdalīšana no to sākotnējiem avotiem.
Izejviela	Viela, kas nav pārtika vai degviela un ko izmanto kā ielaidmateriālu ražošanā.
Kritiskā izejviela	Ekonomiski svarīga izejviela, kuras piegādes risks ir augsts.
Mērķtiecīga izpēte	Pēc derīgo izrakteņu iegulu sākotnējās atklāšanas veikta detalizēta izpēte nolūkā sasaistīt resursus ar teritorijām, kurās ir vislielākais sekmīgas ieguves potenciāls.
Priekšlīgums	Līgumiska vienošanās, saskaņā ar kuru pircējs piekrīt vai viņam ir iespēja iegādāties konkrētu ražotāja nākotnes produkcijas apjomu.
Stratēģiskais projekts	Šā ziņojuma kontekstā pasākums, kura mērķis ir padarīt ES stratēģisko izejvielu piegādes ķēdes noturīgākas.
Stratēģiskā izejviela	Izejviela, ko uzskata par īpaši svarīgu, jo to izmanto īpašās zaļajās un digitālajās tehnoloģijās vai aizsardzības un kosmiskās aviācijas lietojumos.
Vērtības ķēde	Visas darbības, kas saistītas ar produktu piegādi galapatērētājiem, ieskaitot visus piegādes ķēdes posmus, kā arī tādas darbības kā pārdošana un tirgvedība. Izejvielu gadījumā tas ietver visus posmus no ieguves un pārstrādes līdz pārdošanai un izmantošanai ražošanā, līdz aprites cikla beigām, piemēram, reģenerācijai un reciklēšanai.

Komisijas atbildes

<https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2026-04>

Laika grafiks

<https://www.eca.europa.eu/lv/publications/SR-2026-04>

Revīzijas darba grupa

ERP īpašajos ziņojumos tiek atspoguļoti rezultāti, kas iegūti, revidējot ES politikas virzienus un programmas vai ar pārvaldību saistītus jautājumus konkrētās budžeta jomās. ERP atlasa un izstrādā revīzijas uzdevumus tā, lai tiem būtu pēc iespējas lielāka ietekme, konkrēti, tiek ņemts vērā risks, kādam pakļauta lietderība vai atbilstība, attiecīgo ienākumu vai izdevumu apjoms, paredzamie notikumi, kā arī politiskās un sabiedrības intereses.

Šo lietderības revīziju veica ERP locekles *Joëlle Elvinger* vadītā I apakšpalāta “Dabas resursu ilgtspējīga izmantošana”. Revīziju vadīja ERP locekle *Keit Pentus-Rosimannus*, un viņai palīdzēja locekles biroja vadītāja *Annikky Lamp*, locekles biroja atašējs *Daria Bochnar*, atbildīgā vadītāja *Florence Fornaroli*, darbuzdevuma vadītājs *Jan Huth*, darbuzdevuma vadītāja vietnieces *Jolita Korzuniene* un *Marika Meisenzahl* un revidentes *Blerta Hima* un *Anna Kozlova*. Lingvistisko atbalstu sniedza *Laura McMillan*.

No kreisās: *Laura McMillan*, *Jolita Korzuniene*, *Florence Fornaroli*, *Annikky Lamp*, *Daria Bochnar*, *Keit Pentus-Rosimannus*, *Jan Huth*, *Marika Meisenzahl*.

AUTORTIESĪBAS

© Eiropas Savienība, 2026

Eiropas Revīzijas palātas (ERP) atkalizmantošanas politiku nosaka ar [ERP Lēmumu Nr. 6–2019](#) par atvērto datu politiku un dokumentu atkalizmantošanu.

Ja vien nav norādīts citādi (piemēram, individuālās autortiesību norādēs), ERP saturs, kurš pieder ES, ir licencēts saskaņā ar šādu starptautisku licenci: [Creative Commons Attribution 4.0 International \(CC BY 4.0\) licence](#). Tādējādi atkalizmantošana parasti ir atļauta, ja tiek sniegtas pienācīgas atsauces un norādītas visas izmaiņas. ERP satura atkalizmantošana nedrīkst sagrozīt tā sākotnējo nozīmi vai jēgu. ERP nav atbildīga par atkalizmantošanas sekām.

Jāsaņem papildu atļauja, ja konkrētā saturā attēlotas identificējamās privātpersonas, piemēram, ERP darbinieku fotoattēlos, vai ja tas ietver trešās personas darbu.

Ja šāda atļauja ir saņemta, tā atceļ un aizstāj iepriekš minēto vispārējo atļauju un skaidri norāda uz visiem izmantošanas ierobežojumiem.

Lai izmantotu vai reproducētu saturu, kas nepieder ES, var būt nepieciešams prasīt atļauju tieši autortiesību īpašniekiem.

Programmatūra vai dokumenti, uz kuriem attiecas rūpnieciskā īpašuma tiesības, proti, patenti, preču zīmes, reģistrēti dizainparaugi, logotipi un nosaukumi, nav iekļauti ERP atkalizmantošanas politikā.

Eiropas Savienības iestāžu un struktūru tīmekļa vietnēs, kas izvietotas domēnā europa.eu, ir atrodamas saites uz trešo personu tīmekļa vietnēm. Tā kā ERP šīs vietnes nekontrolē, iesakām rūpīgi iepazīties ar to privātuma un autortiesību politiku.

Titulfotogrāfija: © Ben – [stock.adobe.com](#).

1. attēlu veidojusi ERP, izmantojot “Tableau”, kartes pamatā izmantoti © [Mapbox](#) un © [OpenStreetMap](#) materiāli, kas licencēti saskaņā ar licenci [Creative Commons Attribution-ShareAlike 2.0 license \(CC BY-SA\)](#).

3., 9., 12., 17., 18. un 21. attēls izstrādāts, izmantojot [Flaticon.com](#) resursus. © [Freepik Company S.L.](#) Visas tiesības aizsargātas.

8. attēls izstrādāts, izmantojot [Adobe Stock](#) resursus: “Periodic table of elements. Vector template for school chemistry lesson”: © [MicroOne](#) – [stock.adobe.com](#)

15. attēls izstrādāts, izmantojot Adobe Stock resursus:

- *“corncrake png, transparent background”*: © DD – stock.adobe.com
- *“a otter standing on its hind legs”*: © Dumitru – stock.adobe.com
- *“Curved river landscape with lush greenery isolated on white transparent background”*: © Alien – stock.adobe.com

17. attēls izstrādāts, izmantojot Adobe Stock resursus: *“three step vector puzzle infographic template”*: © Michal Hubka – stock.adobe.com

22. attēls izstrādāts, izmantojot Adobe Stock resursus:

- *“A modern line art depiction of an open door in one continuous line, Open door continuous one line drawing. Vector illustration, Door, Construction, House line icon, minimal concept style”*: © line drawing – stock.adobe.com
- *“Simple line art of an analog clock isolated on white background”*:
© Ai_Images – stock.adobe.com
- *“Single continuous line drawing of a euro currency. One continuous line of a euro currency sign. Vector illustration, Euro symbol in speech bubble”*:
© SREEPOLOK – stock.adobe.com
- *“Single Line Drawing of a Flag with Editable Stroke and Copy Space, Continuous one line empty, white flag drawing. Flag Vector illustration Single Line Drawing of a Flag with Editable Stroke and Copy”* © Parboti – stock.adobe.com

ERP logotipa izmantošana

ERP logotipu nedrīkst izmantot bez ERP iepriekšējas piekrišanas.

HTML	ISBN 978-92-849-6268-6	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/1365610	QJ-01-25-062-LV-Q
PDF	ISBN 978-92-849-6269-3	ISSN 1977-5717	doi:10.2865/8829850	QJ-01-25-062-LV-N

KĀ ATSAUKTIES

Eiropas Revīzijas palāta, [īpašais ziņojums 04/2026](#) “Kritiskās izejvielas enerģētikas pārkārtošanai: nav stingras politikas”, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2026.

Lai enerģētikas pārkārtošana noritētu sekmīgi, ES vajadzēs aizvien vairāk kritisko izejvielu. Mēs novērtējam pasākumus, ar kuriem paredzēts nodrošināt kritisko izejvielu piegādi. Daži no šiem pasākumiem ir: importa dažādošana, iekšzemes ražošanas palielināšana un resursu apsaimniekošanas uzlabošana. Konstatējam, ka ES jārisina vairāki izaicinājumi. Lai gan tiesību aktos ir noteikts stratēģiskais kurss, izvirzītajiem mērķrādītājiem trūkst pamatojuma. Importa dažādošana nav devusi taustāmus rezultātus, un dažādas problēmas kavē ražošanas un reciklēšanas palielināšanu. Kaut arī atļauju piešķiršana ir paātrināta, daudzos stratēģiskajos projektos būs grūti līdz 2030. gadam nodrošināt piegādi. Mēs iesakām Komisijai nostiprināt ES izejvielu politikas pamatus, panākt, ka dažādošanas centienu rezultātā piegāde paliek drošāka, novērst finansējuma šķēršļus, apsaimniekot resursus ilgtspējīgāk un palielināt stratēģisko projektu pievienoto vērtību.

ERP īpašais ziņojums saskaņā ar LESD 287. panta 4. punkta otro daļu.

EIROPAS
REVĪZIJAS
PALĀTA

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

EIROPAS REVĪZIJAS PALĀTA
12, rue Alcide De Gasperi
1615 Luxembourg
LUXEMBOURG

Tālrunis: +352 4398-1

Uzziņām: eca.europa.eu/lv/contact
Tīmekļa vietne: eca.europa.eu
Sociālie mediji: @EUauditors